

Від учня до читача високої інформаційної культури

Навчання бути читачем: зміст, методи, форми бібліотечних уроків для учнів основної і старшої школи

Демократизація суспільних процесів в Україні докорінно змінила ціннісні критерії системи освіти, визначаючи її як сферу духовного обслуговування людини, як найбільш оптимальний засіб інтелектуального, естетичного і практичного розвитку особистості. У зв'язку з цим варто звернути увагу на проведення у школах бібліотечних уроків, які не лише розширюють знання учнів, а й формують їх як духовно розвинених людей. Згідно з «Положенням про бібліотеку загальноосвітнього навчального закладу», основні завдання бібліотеки полягають у формуванні в учнів інформаційної культури, вмінь та навичок бібліотечного користувача, розкритті перед ними головних функцій бібліотеки, ознайомленні з правами і обов'язками користувача, вихованні поваги до правил бібліотеки, популяризації бібліотечно-бібліографічних знань учнів шляхом проведення бесід, організації книжкових виставок, оглядів, лекцій, бібліотечних уроків, надання індивідуальних і групових консультацій тощо. Для того, щоб ця робота була ефективною, варто залучати до неї читацький актив, який допомагає працівникам бібліотеки.

Програма бібліотечних уроків має складатися з урахуванням вікових особливостей учнів та вимог шкільної програми з позакласного читання. Зазвичай така програма має орієнтований характер і повинна використовуватися творчо, з огляду на конкретні умови. Нею передбачається поступове набування і поглиблення учнями знань про книгу і роботу бібліотеки: від загального ознайомлення з бібліотекою – до знання змісту окремих розділів книжкового фонду, використання системи каталогів і картотек, бібліографічних посібників тощо. Знання школярів поступово поглиблюються, тому кожне наступне заняття має будуватися на більш складному матеріалі. На початку нового навчального року складаються тематично-календарні плани проведення бібліотечних уроків.

Під час проведення уроків бібліотечно-бібліографічного циклу доцільно використовувати найрізноманітніші методи: бесіди, лекції, практичні заняття, доповіді і повідомлення учнів, різні види змагань, ігри, вікторини тощо. Варто пам'ятати, що найгірше засвоюються знання, подані учням у готовому вигляді, а найефективнішою є робота, що організує школярів до самостійного дослідження, спонукає здобувати знання, здійснювати «відкриття». Умовно можна виділити такі типи уроку:

1. Урок ознайомлення з новим матеріалом.
2. Урок поглибленого вивчення матеріалу.
3. Урок-гра контролю знань, або урок систематизації та узагальнення.

Кожен із цих типів, у свою чергу, може мати багато варіантів, як, наприклад, урок поглибленого вивчення тієї чи іншої теми: урок-семінар, урок-диспут, урок із широким використанням ігрових моментів, інтегрований урок.

Мета вивчення основ бібліографії в школі полягає насамперед у тому, щоб учень сам дійшов до висновку: кожен вид діяльності неможливий без постійного засвоєння нової інформації, а це завжди пов'язано з пошуком, потребує знання спеціальних джерел. Під час занять в учнів має виробитися своєрідне відчуття єдності між наукою і тією літературою, яка містить відомості з цієї науки. Успіх роботи з формування інформаційної культури учнів залежить від тісного контакту школи, бібліотеки і батьків, узгодженого планування всієї роботи з книгою. Роль бібліотекаря сьогодні набуває нових рис – він не тільки виконує свої безпосередні функції, а й здійснює постійний пошук активних форм роботи з учнями щодо вироблення вміння орієнтуватись у зростаючому потоці інформації. Такий підхід до організації роботи шкільної бібліотеки потребує від бібліотекаря впровадження в практику нових інноваційних технологій.

У рамках найбільш уживаної в сучасній школі форми організації навчання – класно-урочної – ми використовуємо інтерактивні технології. Суть інтерактивного навчання в тому, що навчальний процес відбувається за умови постійної, активної взаємодії всіх учнів. Організація інтерактивного навчання передбачає моделювання рольових ігор, спільне вирішення проблеми на основі аналізу обставин та відповідної ситуації. Воно ефективно сприяє формуванню навичок і вмінь, виробленню життєвих цінностей, створенню атмосфери співпраці, взаємодії. У процесі побудови бібліотечного уроку за алгоритмом інтерактивного спілкування визначальною є діяльність учнів, а головною функцією стає досягнення комунікативних умов, коли бібліотекар своїми діями бере участь у створенні ситуації, які стимулюють до пошуку нових способів пізнання, спонукають до аналізу матеріалу. Саме на такому уроці виникає зв'язок між змістом і способом спільної та індивідуальної діяльності учнів, добираються оптимальні варіанти вирішення проблеми, ситуації, завдання.

Серед багатьох форм та методів роботи окрему увагу варто звернути на метод проектів, за якого учні набувають знань і навичок у процесі планування й виконання практичних завдань (проектів), які поступово ускладнюються. Використання цього методу на бібліотечних уроках надає широкі можливості для формування умінь і навичок, необхідних для грамотного користувача бібліотеки.

Інтерактивні методи навчання допоможуть учням опанувати теоретичною базою знань про природу і суть інформації, її характеристики, форми існування (друковані джерела інформації, на нетрадиційних носіях), про інформаційні ресурси і системи, їхні структурні особливості: бібліотеки як обов'язковий компонент інформаційної інфраструктури суспільства, а також про проблематику сучасних інформаційних технологій: збору, переробки, зберігання, пошуку, використання і розповсюдження інформації.

Особлива увага приділяється формуванню інформаційних умінь, а саме:

- свідомий вибір тематики читання, його систематичність, послідовність;
- раціональні прийоми роботи з текстом та іншими джерелами інформації
- вільне орієнтування в інформаційному просторі;
- вміння грамотно ставити питання;
- вміння правильно застосовувати знайдену інформацію.

До практичних навичок, що формуються в процесі формування інформаційної культури належать:

- опрацювання раціональних прийомів пошуку необхідної для навчання літератури за допомогою бібліографічних посібників;
- використання довідково-бібліографічного апарату бібліотеки;
- орієнтація в джерелах інформації з метою максимального засвоєння і глибокого сприймання прочитаного, почутого.

Таким чином, **інтерактивні методи навчання** спрямовані на осмислення кожним учнем своєї діяльності, здатність дитини коригувати власні дії, досвід, мотиви і потреби, що є важливим чинником у вирішенні проблеми соціалізації освіти. Інтерактивне навчання допомагає сформувати вміння та навички навчатися самостійно, користуючись доступною інформацією.

Головною ідеєю у проведенні бібліотечних уроків повинно бути формування ставлення до бібліотеки як до невичерпного джерела інформації, духовного осередку, де можна не лише поповнити свої знання, а й відпочити, поспілкуватися з однодумцями, знайти нових друзів.

Бібліотечний урок «Вибір книг у бібліотеці»

Тема: Вибір книг у бібліотеці

Мета: ознайомити дітей зі шкільною бібліотекою, її відділами, розстановкою книг, правилами користування бібліотекою; навчати самостійно вибирати книги; формувати читацькі інтереси школярів; виховувати бережливе ставлення до книги.

Обладнання: тематичні плакати, полиці, виставки. Закладки, якими учні будуть користуватися під час вибору книг. Рекомендаційні списки літератури. Тематичні картотеки. Картотека підручників. Алфавітний і систематичний каталоги. «Сучасна людина знаходиться перед Гімалаями бібліотек у положенні золотошукача, якому треба відшукати крупинки золота у масі піску.» С. Вавилов

Хід заняття

I. Організаційна частина.

Гра-розминка «Подарунок»

(Учні стають в коло. Їм пропонується подарувати гарний настрій своєму сусідові справа.)

II. Повідомлення теми, мети, епіграфа заняття

III. Основна частина

1. Розповідь з елементами бесіди.

Бібліотека — це заклад, де зберігаються і видаються книги для тимчасового користування.

Ця кімната — це книжкове містечко. У бібліотеці працюють бібліотекарі, а ви є читачами. Наша бібліотека складається з двох відділів — абонементу і читального залу.

2. Словникова робота.

Абонемент — це місце індивідуального та колективного обслуговування читачів, яке передбачає видачу друкованих видань додому.

Читальний зал — місце, де читачі користуються друкованими творами у межах залу.

У нашій бібліотеці багато книжок: всі вони розміщені на стелажах за темами. У читальному залі ви можете познайомитися з книгами, які знають все — енциклопедіями, словниками, довідниками, прочитати пресу. Ці видання в одному приміщенні і додому не видаються.

А ще, бачите, скільки в бібліотеці виставок. Вони існують для того, щоб привернути увагу читачів до цікавих книг. На цій полиці стоять книжки, які надійшли до бібліотеки «Зверніть увагу - нові книги!», «Читайте швиденько-поки є новеньке!» (Ознайомлення дітей з іншими виставками)

У кожного читача в бібліотеці є свій документ, який називається читацький формуляр. У ньому бібліотекар записує назви книг, які ви хочете прочитати вдома. Прочитані і повернені книги бібліотекар списує з формуляру.

3. Вправа «Мікрофон»

- Як потрібно користуватися бібліотечними книгами.
- Як називають читачів, які невчасно повертають книги до бібліотеки?

4. Робота з картками

А зараз дам вам дружні поради щодо вибору книг у бібліотеці (роздаю картки «Поради читачеві», пояснюю кожен пункт)

КАРТКА ПОРАДИ ЧИТАЧЕВІ

«Як вибрати книгу для читання»

1. Зайшовши в бібліотеку, треба звернутись до її каталогів. У перекладі з грецького «каталог» означає «перелік». Отже, каталог — перелік усіх книг, які є в бібліотеці. Каталог необхідний кожній бібліотеці, він служить посередником між книгою і читачем. Переглядаючи каталог, читач дізнається, чи є в бібліотеці потрібна йому книга, які книги є в бібліотеці з даної теми, які книги конкретного автора можна прочитати в цій бібліотеці.
  2. У залежності від свого читацького позначення каталоги бувають алфавітні й систематичні. До якого звернутись, залежить від того, що знає читач про книгу.
  3. В картотеках картки з назвами книг підібрані за окремими темами.
  4. На книжкових виставках ти завжди знайдеш цікаві книги.
  5. Переглянь бібліографічні покажчики. Це книги про книги. У них ти знайдеш анотації - короткі розповіді про зміст книги і поради, кому рекомендована дана книга.
  6. Ти можеш сам вибрати книгу з полиць відкритого доступу.
5. Підготовка до практичної роботи. Бесіда.

А зараз підготуємося до практичної роботи - ще раз розглянемо розстановку книг у бібліотеці.

(Розповідає про порядок розстановки: книги для окремого шкільного віку, за темами, про написи на роздільниках).

Для того, щоб знайти книгу, нам потрібно знати її тему, зміст. Якщо вам хочеться прочитати про природу, ви звернетесь до полиці, на якій буде роздільник «Біологічні науки».

- А яка ж книга на цій полиці буде для вас цікавою?
- Давайте пригадаємо, як дізнатись про зміст книги до того, як почнемо її читати (за допомогою знань про елементи книги: титульного листа, ілюстрацій, анотації).
- Де ще можна дізнатися про цікаві книжки? (З книжкових виставок).

Але на полицях стоять не всі книги, які є в бібліотеці на ту чи іншу тему. Частина з них читають діти.

- А чи можна дізнатись, які ще є книги в бібліотеці на ту чи іншу тему?

Звісно, можна. І допоможе в цьому систематичний каталог.

- Як побудований каталог?

У спеціальних ящиках зібрані карточки. Особливо зверніть увагу на високі карточки. Це - роздільники. На кожному роздільнику вказана тема. (Навести приклади). На каталожній карточці вказані найголовніші відомості про книгу: автор, назва книги, прізвище художника, який зробив ілюстрації, вказані вихідні дані та кількість сторінок в книзі.

- Як же користуватись каталогом?

Насамперед, ви знаходите роздільник, на якому вказана тема, яка вас цікавить. Потім за роздільником по картонках знаходите потрібну книгу, випикуєте, або запам'ятовуєте потрібну книгу, випикуєте, або запам'ятовуєте автора і назву книги. Бібліотекар допоможе вибрати книгу.

Алфавітний каталог охоплює весь книжковий фонд. У ньому записи розташовуються в алфавітному порядку прізвищ авторів і назв творів, незважаючи на тематику видань, завдяки чому легко встановити наявність у фонді конкретного документу, а також наявність і склад творів в того чи іншого автора. За алфавітним каталогом встановлюється чи є в бібліотеці певна книга, які твори певного автора є в бібліотечному фонді, коли вони видавалися і в яких виданнях.

Ще один помічник у виборі книг — покажчик. Покажчик — це книга, яка розповідає про інші книги. Ось один з таких покажчиків (навести приклад). У покажчик включаються відомості про книги незалежно від того, чи є вони в бібліотеці, чи ні. Покажчики видаються не для однієї бібліотеки, а для всіх відразу. Щоб знати, які книги є в нашій бібліотеці в покажчику роблять помітки напроти тих книг, які є в бібліотеці.

Як користуватися покажчиком? На початку кожного покажчика є невелика стаття. Це передмова. З передмови ви дізнаєтесь, про які книги розкаже покажчик. Часто в передмові дають поради, як користуватись покажчиком, в якому порядку краще читати книги. У кожному покажчику книги згруповані по розділах. Із яких розділів складається покажчик, дізнаємось, якщо відкриємо зміст. У покажчику повідомляється головне про книгу: автор, назва, коротка анотація. У книзі покажчика можна знайти алфавітний список авторів та назв книг, які ввійшли в покажчик. Допоможуть вам у виборі книг списки літератури, які друкуються в книгах, журналах і газетах.

6. Практичне заняття. Робота в групах.

Учні розбиваються на три групи:

☐ I — отримує завдання вибрати книгу за назвою та прізвищем автора;

☐ II — за темою;

☐ III — «для душі»;

Кожна група знаходить потрібну картку каталогу, випикує дані на листок і віддає бібліотекареві.

Діти користуються алфавітним, систематичним каталогами, рекомендаційними списками літератури.

IV. Узагальнення вивченого

Вікторина

1. Які каталоги ви знаєте?
2. Що таке алфавітний каталог?
3. Який каталог називається систематичним?
4. У якому каталозі ви знайдете книгу про голодомор 1933 року?
5. Де можна знайти книгу з хімії, біології?
6. У школі ти школяр, а хто ти у бібліотеці?
7. Скільки днів можна читати бібліотечну книгу?
8. Як називається відділ, де видаються книги додому?

V. Підсумок заняття

Вправа «Піраміда почуттів»

Учні по черзі виходять на середині класу і, простягаючи руку вперед, повідомляють про те, що вони дізналися, зрозуміли, відчули, відкрили для себе. Кожен наступний учень кладе свої руку наверх рук присутніх. Так утворюється «піраміда» почуттів.

Бібліотечний урок «Твої друзі — словники»

Тема: Твої друзі — словники

Мета: ознайомити учнів зі словниками як одним із видів довідкової літератури; розвивати та удосконалювати навички пошукової роботи зі словниками, зорову пам'ять, зв'язне мовлення; сприяти виявленню інтересу до слів і словників; виховувати культуру роботи з книгою.

Обладнання: виставка словників; таблиці з цитатами про словник та про види словників.

Не бійся заглядати у словник:

Це пишний сад, а не сумне провалля.

М.Т. Рильський

Хід заняття

I. Організаційний момент

Вправа «Сьогодні я пишаюся...» (Потрібно пояснити учням, що пишатися можна будь-якими рисами, справами...)

II. Повідомлення теми, мети, епіграфу заняття

1. Робота з поетичними рядками.

Завдання. Про що йдеться у віршах? Прочитайте та вставте потрібне слово у другому вірші.

1. Букви золотом відтиснено:

Кожне слово - золотник.

Між братів-народів визнано

Український наш словник.

Д. Білоус

2. Буває, що слово відоме давно,

А знає не кожен, що значить воно.

І тут у пригоді стає визначник

Скарбів наших мовних

Тлумачний... (словник)

Д. Білоус

- Сьогодні ми з вами і познайомимося зі словниками, удосконалимо вміння працювати з ними.

III. Основний зміст заняття

1. Розповідь з елементами бесіди.

Усі ми живемо у прекрасному світі людей, і всі вони досить різні: сусіди, знайомі, незнайомі, друзі... Когось ми добре знаємо, а повз інших проходимо байдуже. Щодня ми чуємо багато різних

слів. Вони можуть бути ввічливими і грубими, часом — дивними, а інколи й незрозумілими. І, звичайно, виникає потреба з'ясувати значення цих слів.

- До яких книг звертатися у таких випадках? (До словників)

- А коли у диктанті ви зробили помилки і вам треба в'яснити написання орфограм, тоді до якої книжки треба звернутися? (До словника)

- Якщо виникла потреба перекласти слово з російської мови на українську? (Теж звертаємось до словника).

Високо цінував словникові видання відомий український поет М.Т. Рильський. У його поетичні скарбниці є прекрасний вірш «Мова». А слова з нього «Не бійтесь заглядати у словник: це пишний сад, а не сумне провалля» звучать для нас як порада, і їх ми взяли епіграфом до нашого уроку.

Словники — це один з видів довідкової літератури.

2. Словникова робота за тлумачним словником.

Словник — це зібрання слів у алфавітному порядку з тлумаченням, поясненням або перекладом іншою мовою. М. Рильський писав: «Словники різного типу — звичайні, двомовні, тлумачні, синонімічні, фразеологічні, топонімічні, термінологічні та інші — потрібні і вчителям, і учням, і журналістам, і письменникам, і перекладачам, і вченим, і просто читачам, потрібні всім».

Словники поділяються на дві великі групи — лінгвістичні та енциклопедичні. Сьогодні мова

підє про лінгвістичні словники, у яких об'єктом розгляду є слово як одиниця мови. Ці словники бувають одномовні і перекладні. Основною частиною будь-якого словника є список слів, які характеризуються з будь-якої точки зору. У кожному словнику є супровідні розділи, які допомагають роботі з ними: вступна частина, склад словника, структура словника. Серед одномовних словників найбільш вагомими є тлумачні словники. У них коротко і доступно розкривається лексичне значення слів, подаються їхні мовні характеристики — граматичні ознаки, наголос, написання.

Буває, що слово відоме давно,

А знає не кожен, що значить воно.

І тут у пригоді стає визначник

Скарбів наших мовних

Тлумачний словник.

Найбільший тлумачний словник Володимира Даля. Він складається з чотирьох книг, виданий у

1956р., але не втратив своєї цінності і до наших днів. Різновидами тлумачних словників є словник іншомовних слів, у якому вміщуються слова, запозичені з інших мов, та термінологічний, у якому містяться визначення слів-термінів(наприклад, «Український педагогічний словник», «Словник юного техника», «Юного астронома»).

Найчастіше ви користуєтесь орфографічними словниками, які подають нормативи написання

слів. Вони мають велике значення для розвитку як писемного, так і усного мовлення, використовуються для уточнення правил написання слів і їх форм. Якщо не знаєш як писати слово «Атлантичний», допоможе тобі в цьому Словник орфографічний. І не тільки написати, Як правильно ще й вимовляти.

Поглянь уважно, а відтак,

Над кожним словом ти побачиш

Тонесенький цікавий знак.

Наприклад: б'ю, б'ємо, б'єте,

Печеш, печемо, печете,

Ось що я хочу вам сказати:

«Знак наголосу» його звати.

(Демонстрація різних орфографічних словників, які є у бібліотеці.)

Допоможуть правильно вимовляти слова орфоепічні словники. (Демонстрація.)

- Ще є словник фразеологізмів, діалектизмів, антонімів, синонімів. (Демонстрація словників.)

Діти! Потрібно запам'ятати, що основна структура всіх словників спільна. Слова розташовані у алфавітному порядку. Щоб відшукати необхідну інформацію, необхідно знайти сторінку з літерою, з якої починається розшукуване слово і, будь ласка, читайте відповідне пояснення. (Наводяться приклади з різних словників, про які розповідалося вище.)

IV. Практична робота «Подорож до словника»

1. «Позмагаймося»

Клас ділиться на три групи. Кожна група обирає капітана, називає свою групу, отримує завдання на картках.

1 група

1) Переклади українською мовою: кладка, обсудиць.

2) З'ясуй значення іншомовного слова «бібліографія».

2 група

1) Перевір орфограму: с(е-и)ло, фу(т-д)боліст.

2) З'ясуй тлумачення слів: авторитет, барвінок.

3 група

1) Пояснити значення фразеологізмів:

взяти ноги в руки; знати на зубок.

2) Доберіть антоніми:

свіжий хліб — (черствий)

свіжа газета — (учорашня)

свіже м'ясо — (протухле)

свіжа фарба — (засохла)

свіжа сорочка — (брудна)

2. «Мікрофон»

Бібліотекар дає мікрофон і пропонує кожній групі стисло висловитися про словники.

Запитання записані на картках:

- 1) Словники — це...
- 2) Як допомагає словник?
- 3) Як розташовані слова у словнику?
- 4) До якого словника ми будемо звертатися, щоб з'ясувати значення слова «бібліотека»?
- 5) У якому словнику дізнаємося, як писати слово «макулатура»?
- 6) Що означає слово «детектив»? Який словник нам допоможе?

V. Підсумок заняття

Вправа «Трансформер»

Уявіть, що ви - словник, складіть монолог словника.

Я - словник...

Я хочу...

Я люблю...

Я мрію...

Я бажаю...

Бібліотечний урок «Структура книги, використання її довідкового апарату»

Тема: Структура книги, використання її довідкового апарату

Мета: поширити знання про структуру книги; сформувати вміння і навички самостійної

роботи з книжкою, здійснювати пошук, добір, систематизацію, узагальнення навчальнопізнавальної інформації, користуючись її довідково-інформаційним апаратом; виховувати інтерес до самостійного читання.

Обладнання: книжкова виставка «Твої улюблені книжки», а також книги на кожному столі, у яких є ілюстрації, передмова, післямова.

Хід заняття

I. Організаційний момент

Створення позитивної атмосфери навчання. Аутотренінг. Щоб збадьоритися і налаштуватися на творчість, заплющуємо очі й голосно повторюємо:

- Я радісний...
- Я щасливий..
- Зі мною друзі...
- Вони мене люблять...
- Мені приємно, я легко дихаю...
- У бібліотеці тепло, сонячно...
- Я готовий гарно попрацювати!

II. Повідомлення теми, мети заняття

III. Основний зміст заняття

1. Розповідь з елементами бесіди.

Діти, уважно прочитайте текст на титульній сторінці книжки, яка лежить перед вами на столі.

- Про що розповідає вам перша сторінка?

Особливу увагу звертаємо на прізвище автора і назву твору. Інколи буває, що школяр знає назву твору, але не знає автора.

Структура книги авантитул, заголово, зворотна сторона титулу, зміст список ілюстрацій, передмова,вступ.

Вступна частина

Заключна частина

Основний текст

Післямова, додатки, примітки, список термінів, (госарій) словник, бібліографія, предметний покажчик.

А книги з однаковими назвами трапляються дуже часто. Наприклад, «Дванадцять місяців» С.Маршака і «Дванадцять місяців» — настільна книга-календар та інші.

Як правило, ви одразу звертаєте увагу на назву книги. І за назвою можете визначити тематику деяких книг. Але є книги, з якими ви зустрічаєтеся вперше, і визначити, про що йдеться, вам допоможуть ілюстрації на обкладинці, а ще краще заглянути в книгу. У ній ви знайдете зміст, передмову або післямову. Саме ці елементи допоможуть вам дізнатися про що розповідається в новій для вас книзі.

2. Робота зі схемою.

Розгляньте уважно схему. Розкажіть про структурні частини книги.

IV. Закріплення вивченого

1. Робота в групах.

I група

Розглянути книгу Даніеля Дефо «Робінзон Крузо». Розповісти про неї на основі побаченого. (На обкладинці книги ми бачимо ім'я та прізвище автора та назву книги, а також невеличкий малюнок, на якому зображені Робінзон і П'ятниця. Коли розкриємо книгу, то бачимо передмову, з якої дізнаємося, що «Життя і незвичайні та дивовижні пригоди Робінзона Крузо, моряка з Йорки, що прожив 28 років на безлюдному острові» — всесвітньовідомий роман англійського письменника Даніеля Дефо (1660–1731), одна з найулюбленіших книг юнацтва, у якій з поетичним натхненням оспівано творчу працю людини, її мужність, волю, винахідливість. Ілюстрації, що розміщені в книзі, допомагають уявити той світ, у якому жив Робінзон.)

II група

Розглянути книгу під назвою «В країні дрімучих трав». Розповісти про неї на основі побаченого. (Автор цієї книги — Володимир Брагін. На титульній сторінці вказано, що це роман-казка. На ілюстраціях зображені комахи, більші за людину. З післямови ми дізнаємося, що в цьому оригінальному науково-фантастичному романі-казці розповідається про надзвичайні пригоди вченого, якому вдалося зменшити свій зріст у сотні разів і прожити близько сорока років у Країні Трав серед різноманітних комах. Але що це за країна? Де вона знаходиться? Зі слів людей, котрі в ній побували, письменник і веде свою розповідь. У цій книзі є зміст, з якого ми дізнаємося, що роман-казка складається з семи частин і кожна з них має свою назву.)

2. Вправа «Подивись і розкажи»

Переглянувши ілюстрації до творів, дати відповідь на питання:

- Про що розповідають їм малюнки?

- Що ви дізналися про героїв книг?

3. Практична робота «Виготовлення книжок-саморобок»

Щоб закріпити знання про елементи книги, проводимо практичну роботу: виготовлення книжок-саморобок. У старих дитячих журналах або книжечках підбираємо тексти творів відомих українських письменників, а ще можна запропонувати дітям зробити ілюстрації до цих текстів. Це може бути книжка одного письменника або збірник різних авторів. Головне зібрати основну частину - текст, а решта: титульний лист, обкладинка, передмова, заголовок, а також ілюстрації будуть рукописними. Із книг-саморобок можна оформити книжкову виставку. Головне, що в процесі роботизакріплюються навички перегляду книг, використання науково-довідкового апарату.

VI. Підсумок заняття

Вправа «Незакінчене речення»

- Мені сьогодні сподобалось...
- Я змінив своє ставлення до...
- Я так і не зрозумів...
- На наступному занятті я хочу...

Бібліотечний урок «Історія бібліотек. Перша бібліотека України»

Тема: Історія бібліотек. Перша бібліотека України

Мета: ознайомити учнів з історією виникнення та розвитку бібліотек; сприяти всебічному розвитку дитячого світогляду; виховувати інтерес до читання.

Обладнання: комп'ютерна презентація найбільших бібліотек світу.

Хід заняття

I. Організаційний момент

Вправа «Ти мені подобаєшся...»

Кидаємо один одному м'яч, називаючи позитивну якість того, кому ми відправляємо м'яч. Стежимо за тим, аби вправу виконали всі учасники.

II. Повідомлення теми та мети заняття

Бібліотеки — найважливіші в культурі. Може не бути університетів, інститутів, інших культурних установ, але якщо є бібліотеки, культура в такій країні не згине. З незабутніх часів з'явилися бібліотеки. Отож, ми сьогодні поговоримо про найдавніші бібліотеки світу.

III. Основний зміст заняття

1. Захисти учнями заздалегідь приготовлених проектів.

I група

Найдавніша Ніневійська бібліотека Бібліотеки як сховища писемних пам'яток та рукописних книг були відомі ще в стародавньому світі. (Ассирія, Єгипет, Китай, Греція, Рим). На території сучасного Іраку, у п'ятому тисячолітті до нашої ери піднялось над пісками невеличке місто — Ніневія. У першому тисячолітті до н.е. місто стало столицею Ассирії, відомою на весь світ. Але 612 року до н.е. Ніневія була зруйнована, тисячоліття пролежала вона в руїнах, всіма проклята і забута. Згадали про Ніневію десь у середині 19 століття. Під час розкопок, на лівому березі річки Тигра, знаходилася похована столиця Ассирії -Ніневія. І серед цих руїн — рештки палацу одного з останніх ассирійських царів - Ашшурбаніпала. Було відкрито кілька кімнат, у яких, здавалося, хтось навмисне позвалював тисячі черепків. Кожний такий черепок вкривали маленькі клинці. Таким клинописом користувались у давнину народи Межиріччя. Знайдені таблички були дбайливо та вміло відібраною бібліотекою. За розпорядженням царя переписувачі знімали копії з книг, що зберігались у бібліотеках давніх міст. Завдяки давнім бібліотекам та архівам до нас дійшли сотні тисяч текстів. У бібліотеці Ашшурбаніпала зберігалось понад 30 000 глиняних книжок. На більшості з них написано «Палац Ашшурбаніпала. Царя царів Ассирії». Ця бібліотека зберігала на глиняних сторінках своїх книжок усе, чим була багата культура Вавилону та багатьох інших країн і народів. Зібрана Ашшурбаніпалом бібліотека — найбільша коштовність перед світовою культурою. У Ніневійській бібліотеці зберігався і своєрідний державний архів. Зіставляючи ці документи, дослідники знаходять багато відомостей про життя країн стародавнього світу. Особливо цікаві записи літературних творів — пісні, гімни, оповідання, приказки та прислів'я. На одній табличці умістилась ціла збірка шумерських приказок. Ось дві з них: «Гарно вбраного всюди зустрічають радо» та «Втік від дикого бика, наразився на дику корову». У Ніневійському книгосховищі книжки були чітко упорядковані. Вони склалися з багатьох «аркушів» — табличок однакового розміру. Внизу кожної таблички стояла повна назва книги. У цій бібліотеці були розміщені книги по галузях знань. Був у бібліотеці і каталог, де зазначалася назва книги, кількість рядків. Галузь знань — відділу до якого належала книжка. Знайти потрібну книгу було легко і просто: до кожної полицки прикріплювалася невеличка глиняна бирка з назвою відділу, Зовсім як у сучасних бібліотеках. Як поповнювалося це

книгосховище? Частина книжок було привезено з переможених Ассирією країн. Частина купували в храмах інших міст або у приватних осіб. Переважну більшість книжок заповнювали релігійні тексти. Серед знахідок був своєрідний словник ассирійсько-шумерської мови. Ці таблички допомогли вивчити цю давню мертву мову. Завдяки бібліотеці Ашшурбаніпала нам відомі історії, легенди, міфи та оповідки шумерів, вавілонян та ассирійців, а також їхні наукові доробки.

II група

Александрійська бібліотека На початку III століття до н.е. культурним центром усього світу стала Александрія. У цьому місті було створено бібліотеку, де зберігалися наукові твори Греції та країн Сходу. Зберігалася тут і бібліотека Аристотеля, яку купив Птоломей для Александрійської бібліотеки. Вона була оточена колонадою, поміж колонами скульптури — погруддя філософів, поетів, тих, чиї імена тісно пов'язані з «Храмом муз». Це був своєрідний інститут. В Александрійській бібліотеці зібрана була більшість книг, древніх та нових рукописів. Недарма англійській письменник Бернард Шоу, один з видатних драматургів і публіцистів нашого, XX сторіччя, назвав цю бібліотеку «пам'яттю людства». Її називали одним із семи «чудес світу». Цінували свою бібліотеку й викладачі. Вони казали своїм учням: «У цих сувоях захована мудрість. Щедро посіяні в них зерна знань. Не лінуйтеся, читайте й перечитуйте, і ви пригорщами збиратимете плоди мудрості... Жоден стільки не розкаже, як ці книги. В Александрійській бібліотеці було зібрано близько 400 000 книг. Бібліотека постійно поповнювалася. Був час, коли її сховища налічували 700 000 сувоїв. Головного охоронця бібліотеки призначав цар. 415 року з наказу й благословення архієпископа Кирила натовп спалив частину книг Александрійської бібліотеки. Невігласи, обмануті люди, вони були впевнені, що, спалюючи «язичницькі» книги, творять святе, богоугодне діло. Та церковники запізналися. Александрійська бібліотека вже на той час відіграла велику роль у розвитку світової культури. Книги, написані вченими, твори ще давніших авторів, зібрані й переписані тут, встигли розійтися по всіх країнах світу. Особливо багато їх потрапило в Рим, а звідти вони розходилися по всій Європі, залишаючи глибокий слід у новій, європейській цивілізації. Прийняття християнства на Русі відіграло провідну роль у розвитку культури і насамперед у поширенні писемності. Князь Володимир Святославович створює в країні школи, книгописні майстерні, привозить багато книг з Візантії. Болгарії. Великий полководець стародавніх часів Олександр Македонський, який жив у 356–323 р. до н.е., під час свого походу на схід заснував у Єгипті місто, яке назвали в його честь Александрією.

III група

Перша бібліотека Київської Русі Київський князь Ярослав Мудрий заснував першу на Русі бібліотеку. Це було в 1037 році. Бібліотека була відкрита при Софійському соборі. При бібліотеці були зібрані перекладачі та переписувачі, які перекладали книги з грецької мови на слов'янську та переписували їх. Праця була тяжка й повільна. Ці рукописи разом з придбаними зберігалися у бібліотеці для загального користування. Бібліотека Софійського собору налічувала 950 томів.

З «Повісті минулих літ» ми дізнаємося про таке: «Любив Ярослав книги, читав їх часто і вдень, і вночі. І зібрав скорописців багато, і перекладали вони з грецького на слов'янське письмо. Написали книг вони велику силу. Ними повчаються віруючі люди і тішаються плодами глибокої мудрості. Начебто один хтось зорав землю, а другий посіяв. А інші жнуть і споживають багату поживу. Велика, бо користь від навчання книжного. Книги, мов ріки, які наповнюють собою весь світ; це джерело мудрості, в книгах — бездонна глибина. Ми ними втішаємося в печалі, вони світило мудрості, і якщо старанно пошукати в книгах мудрості, то знайдеш велику втіху і користь для своєї душі». Отже, Київська Софія стала першою книгозбірнею на Русі. Тому й було зібрано тут як церковні твори, так і літературу із світової історії, географії, астрономії, філософські та юридичні трактати. Були там і численні грецькі рукописи. Звичайно, переважала церковна література. Але було багато книг і світського характеру. Особливою популярністю користувалися роман «Александрія» — про життя Олександра Македонського, збірки притч з церковних житій та творів давньогрецьких авторів

(Плутарх, Сократ, Ксенофонт, Аристотель, Геродот). Та чи не найбільша заслуга Ярославової книгозбірної й переписувальної майстерні при ній полягає в тому, що книги, що вийшли звідти, стали основою інших бібліотек, послужили справі поширення писемності на Русі. Подібні бібліотеки створюються і в інших куточках давньоруської держави, де пишуться літописні ізводи, літературні твори. Були бібліотеки при соборах у Новгороді і Чернігові, в Суздалі і Полоцьку, в Смоленську і Рязані, в Ростові і Владимирі. Створювались бібліотеки в монастирях. Але в літописах нема жодної згадки про Ярославову бібліотеку після 1037 року. Яка ж її доля, що з нею сталося? Низка дослідників вважають, що вони збереглися і до нашого часу. На їх думку, під час татаромонгольської навали 1240 року бібліотека була схована в підземних лабіринтах, яких у Києві вдосталь і про які виникли легенди. Особливо поширена думка, що бібліотека знаходиться в підземних лабіринтах Софійського собору. Книги із бібліотеки та книгописної майстерні Софійського собору тривалий час зберігались в інших церквах і монастирях, про що є згадки в пізніших джерелах. Книги Софійської бібліотеки служили цілям просвіти і розповсюджувалися по всій Русі, сіючи добро, розвіюючи темряву, оповідаючи про велику і могутню державу наших предків. І вдячні нащадки у червні 1969 року на території Державного архітектурно-історичного заповідника «Софійський музей» встановили меморіальний знак на честь заснування першої згаданої у літописі бібліотеки. На гранітному камені викарбовано портрет Ярослава з книгою в руках. А під ним напис: «Року 1037, Ярослав цей, син Володимира, засіяв книжними словами серця вірних людей. Велика ж бо користь людині від учення книжного».

IV група

Початок книгодрукування На Русь папір вперше потрапив у XIV ст., а виготовляти його почали в XVI ст. Уперше папір з'явився в Китаї дві тисячі років тому. Китайці довго тримали в секреті метод виготовлення паперу. Книгодрукування винайшов німець Йоганн Гуттенберг у XV ст. Він відлив букви-літери з металу. З окремих літер складали слова, рядки, сторінки. Першу книгу він надрукував у Першу російську книжку надрукував Іван Федоров і його помічник Петро Мстиславець у Москві, в 1564 році. Перші друковані книжки видавались в середньому по 300 примірників. Зараз у нашій Країні вони друкуються тиражами 150 тис, а деякі — у мільйон примірників. Двері наших бібліотек широко відчинені для читачів. Сьогодні найбільшими бібліотеками України є: Державна парламентська бібліотека; бібліотека Академії наук України імені Вернадського; бібліотека Київського університету Центральної наукової бібліотеки України та ін.

IV. Закріплення вивченого

1. Вправа «Улюблена книга»

Уявіть, що ви збираєтеся в тривалу подорож. Яку книгу ви покладете у валізу? Кожен з учасників по черзі повинен невербальними засобами зобразити ту книгу, що він обов'язково візьме із собою. Той, хто відгадав, буде зображати свою книжку

2. Вправа «Друкарська машина»

Уявімо, що всі ми велика «друкарська машинка». Кожен запам'ятовує по три літери. Тренер називає, наприклад, слово: «бібліотека». Той, кому дісталася літера «б» плескає у долоні, всі плескають у долоні, наступна літера «і»... Знов повторюються всі дії. Якщо машинка помиляється, то «друкуємо» слово наново.

V. Підсумок заняття.

Вправа «Це класно»

Учні по черзі говорять:

«Я знаю...

Я запам'ятав...

Я зрозумів...

Я вмію..»

Усі інші вигукують: «Це класно!» і водночас піднімають вгору великий палець.

Бібліотечний урок «Книги та бібліотеки. Їх роль та значення в житті людини»

Тема: Книги та бібліотеки. Їх роль та значення в житті людини

Мета: ознайомити учнів з історією виникнення першої книги та бібліотеки; дати поняття «бібліотека», її значення в житті людини; розвивати пам'ять, увагу, мислення. виховувати любов до книги, уміння цінувати людську працю, усвідомлення важливості книги для людства.

Обладнання: книжкова виставка «Українська книга — оберіг нації, багатство і краса невмирущих цінностей», довідкова література, завдання для гри.

Хід заняття

I. Організаційний момент

Вправа «Ніхто не знає...» Учні кидають один одному м'яч зі словами: «Ніхто з вас не знає, що я...»

II. Повідомлення теми, мети заняття

Книжки складають скарбницю людського знання, нескінченний рукопис праці, успіхів і невдач людського розуму; вони в усі часи були найбільшою силою, що рухає - Як ви розумієте слово «книга»? - Чому Біблія є і нині однією з найголовніших книг? - Що називається літописом ?

III. Основний зміст заняття

1. Розповідь із використанням комп'ютерної презентації 23 квітня 1996 року в пам'ять померлих у цей день у 1661 році письменників світового масштабу — Мігеля Сервантеса, Вільяма Шекспіра і Лопе де Вега, ЮНЕСКО оголосила 23 квітня - Всесвітнім днем книги. Замисліться, що таке книга, яку деякі з вас уже полюбили, а на деяких читання наводить тільки сон. Книга — це просто папір з буквами. І все. Але якщо ви її прочитаєте - станеться диво: книга вам відкриє свою таємницю. Одна - подарує нові знання, інша - дасть пораду, третя - втішить і дасть віру, четверта - розвеселить. Книги відкривають перед людьми безмежний світ. Протягом усього життя ми звертаємося до книжки. З дитячих літ вона допомагає зрозуміти світ, що нас оточує. Вона відкриває небачені обрії, допомагає зрозуміти історію народу, розкриває таємниці природи, життя. Книга допомагає у навчанні, збагачує знаннями, зміцнює волю. Книга — мудрий друг, який, не вмючи говорити, розповідає про незвичайні пригоди й подорожі. Книга потрібна людині, як повітря, як світло.

2. Вправа «Історична довідка»

(Учні повідомляють про відомі їм факти з історії виникнення книги.)

1. У стародавні часи на землі не було книжок. Але потреба передавати якісь відомості виникла у людей дуже давно. «Сторінками» найдавніших книжок ставали камені, сокири, щити. Писали на всьому. Згодом почали писати на глиняних табличках, які потім сушили на вогні. Але коли якийсь учений збирався в дорогу і брав дві-три «книжки», йому потрібен був віз. З часом люди навчилися робити книжки з тонкої шкіри. Першу таку книжку зробили в Малій Азії, у стародавньому місті Пергамі. Через те «папір» цей назвали пергаментом. Але книжки були дуже дорогі. Потім в Африці з'явилися книги з папірусу. Писати на них було зручно, але через кілька років вони розсипалися. І от у XIII столітті в Європі навчилися виготовляти папір, схожий на той, яким користуємося і сьогодні.

2. Над створенням книжки працює великий колектив: письменники і художники, редактори і коректори, верстальники і дизайнери, колектив видавництва та друкарні, працівники комбінату з виробництва паперу. Перш ніж книги побачать світ, вони в рукописному варіанті потрапляють разом з ілюстраціями художника до видавництва, де над ними працюють видавничі редактори і коректори. Підготовлений видавництвом рукопис надходить у складальний цех. На

фотоскладальних автоматах оператор готує фотонабір, тобто зображення рукописного тексту на фотоплівці. Ретушер перевіряє якість одержаного зображення і, якщо це потрібно, робить необхідні виправлення. Потім готують папір, розрізають на аркуші певного формату. У друкарську машину закладають підготовлений папір і спеціальні поліграфічні фарби, на кожній секції закріплюють металеві пластини з нанесеними на них текстами та ілюстраціями. Після цього матеріал потрапляє у брошурувально-палітурний цех. Віддруковані аркуші згинають так, щоб сторінки книжки були розташовані відповідно до нумерації. Потім їх зшивають і одержують книжковий блок. Тоді блоки вставляють у палітурку і закріплюють клеєм. Ось уже книжка і готова, її перевіряють, запаковують і відправляють на книжкові склади, а звідти — до магазинів.

3. Робота в групах. Порядок проведення

1. Бібліотекар забезпечує учнів інформаційними картками (відповідною літературою, з якої вони можуть одержати потрібну інформацію).
2. Учні об'єднуються у групи. У кожній групі вибирають доповідача.
3. Кожна група одержує завдання.
4. Групам виділяється 10 хвилин для пошуку інформації.
5. Представники груп виступають із повідомленнями.

Інформаційна картка 1. Книги-плитки

Існували цілі бібліотеки, зроблені з плиток. Кожна «книга» складалася з кількох десятків чи навіть кількох сотень плиток, як наша книга з багатьох сторінок. Плитки нумерували, як сторінки і на кожній проставляли назву. Писар креслив свої знаки на м'якій глиняній плитці тригранною загостреною паличкою. Вдавивши паличку в глину, він тут же виймав її. На плитці залишався слід. Після цього плитку обпалював гончар.

Інформаційна картка 2. Книги-стрічки.

Придумали такі книги древні єгиптяни (III ст. до н.е.) Вони були виготовлені у вигляді довгої-предовгої стрічки. Робилася ця книга з паперу, тільки дуже дивного. Його виготовляли з рослини, яка називалася папірус. Вона вдвоє вища за людину, зі стовбуром товщиною з людську руку. Росте вона в Африці, на берегах річок і боліт. Із кори цієї рослини робили сандалії, із волокон- тканини. Але найбільше славився папірус тим, що з нього робили книги. Серцевину очерету-папірису різали на смуги, смуги клали одна на одну, придавлювали вагою, сушили на сонці. Отримували аркуші, на яких можна було писати.

Інформаційна картка 3. Книги з воску

Воскові книжечки були винайдені ще в часи древніх римлян. Воскова книжечка мала такий вигляд: декілька табличок-довідок, охайно витесаних всередині, скріплялися шнурками через дірочки, які були пророблені у двох кутках дощечки. Квадратну виїмку кожної дощечки заповнювали воском - жовтим чи пофарбованим у чорний колір. Писали на такій книзі сталюю паличкою.

Інформаційна картка 4. Книга зі шкіри

У папірусу і воску з'явився суперник — пергамент. Матеріал для книг виявився значно кращим за папірус. Шкіру можна було різати, згинати, фальцювати в зошити, зшивати в книги. На пергаменті почали писати по обидва боки. Така книга була величезною і дуже важкою. Палітурка робилася з двох дощечок, обтягнутих шкірою. У бібліотеках такі книги приковували залізними ланцюгами до стовпів, щоб ніхто не міг її украсти.

Інформаційна картка 5. Берестяна книга

За свідченнями учених берестяні книги виникли на Русі в XI столітті. Літери на бересті дряпали гострим залізним стержнем. Написи на берестяних грамотах виконувалися кирилицею. Поступово у міру зростання майстерності обробки бересту, з нього стали робити книги. Пройшовши обробку, берест ставав еластичним, м'яким.

Інформаційна картка 6. Книга з паперу

На Русь папір завезли італійські купці. Спочатку папір був непопулярним. Книги, як і раніше, робилися з пергаменту. Але згодом дорогий пергамент поступається місцем дешевому паперу. Сучасний папір виготовляють із дерева, яке проходить складний та довгий процес обробітку.

4. Метод «Прес»

- Як ви розумієте вираз «зачитана книжка»? Якщо так кажуть, значить книжка не припадає пилом на полиці, а переходить із рук у руки, від читача до читача. У бібліотеці за нею стоїть черга, її читають удома, у транспорті, а інколи навіть ідучи по вулиці. Пошарпана, здатна щомиті розсипатися, книжка може припинити своє існування, якщо її вчасно не «підлікувати».

- Хто відповідає за книжчине «здоров'я», як ви думаєте, діти?

Звісно, самі читачі. Треба не тільки вміти берегти книгу, а й за потреби потурбуватися, щоб продовжити її життя — підклеїти сторінки, обкладинку, вивести плями. Якщо кожен читач стане хорошим «лікарем» книги, це продовжить життя тисячам томів.

5. Вправа «Мікрофон»

Пригадайте правила користування книгою.

6. Вправа «Уявна подорож»

А зараз уявіть, що ви потрапили у найбільшу бібліотеку світу... Відвідувати її - звична справа. Бібліотеку можна порівняти з містом. Вулиці цього міста-книжкові полиці, майдани — читальні зали. Тут щодня збирається багато гостей. Гості ці - читачі. Пригадайте, що означає слово «бібліотека»? бібліо — «книга»; тека — «збереження». Без книги не існувало б бібліотек. Для бібліотеки книга — це найдорожчий скарб. Саме бібліотека є найважливішою творчою лабораторією, саме від її ресурсів і послуг залежить якість та зміст навчання і наукових досліджень. Якість книги визначається не за ілюстративним матеріалом, а за авторським текстом та його професійним опрацюванням у видавництві. Бібліотекарями Львівського банківського інституту Національного банку України зібрано і систематизовано афоризми, вислови та прислів'я про книгу. Пропоную до вашої уваги, діти, уривки з книги, випущеної видавництвом Львівського банківського інституту.

7. Вправа «Прочитай, обговори, поясни». (Робота в парах.) Прочитайте вислови, обговоріть у парах, як розумієте їх значення, поясніть.

1. Хороша книга — це дар, який автор заповів людському роду (Д. Addісон).
2. Книга тоді хороша, коли автор говорить усе, що треба, тільки те, що треба, і так, як треба (Аристотель).
3. Житиме лише та книга, дух якої спрямований у майбутнє (О. Бальзак).
4. Книга — велика річ, доки людина вміє нею користуватися (О. Блок).
5. Книги — це вікна, через які видно душу (Г. Бічер-Стоу).

6. Книги — засіб переміщення у просторі досвіду зі швидкістю перегортання сторінки (Й. Бродський).
7. Книги пишуть за допомогою книг (П. Бауст).
8. Немає минулого, доки є книги (В. Бульвер).
9. Книги — люди в палітурках (А. Макаренко).
10. Книга — це посудина, яка нас поповнює, але сама ніколи не порожніє (А. Декурсель).
8. Розповідь із використанням комп'ютерної презентації.

Книжка ще за часів Київської Русі була у великій пошані. Київський князь Володимир Святославович (жив він тисяча років тому) відкривав школи, спеціальні майстерні, де переписували і розмножували книги. Створювались бібліотеки в монастирях. Тут вводилась особлива посада: бібліотекар, книгохранитель. Перша в Україні бібліотека була заснована великим київським князем Ярославом Мудрим у 1037 році в Київському Софійському соборі. У ній зберігалось понад 850 томів різних рукописних творів. Одна з найбільших бібліотек світу — Національна бібліотека конгресу США. Заснована вона у 1800 році. Її книжковий фонд — 40 млн. книг. Найбільша бібліотека в Україні — Центральна наукова бібліотека ім. Вернадського. Її фонди становлять близько 15 мільйонів примірників. Україна має кілька десятків тисяч дитячих та шкільних бібліотек. Наша шкільна бібліотека одна з них. До ваших послуг — просторий, світлий читальний зал, довідковий відділ. Абонемент та читальний зал — це два відділення у звичайній бібліотеці. Давайте ще раз оглянемо володіння нашої бібліотеки, звернувши увагу на її мешканців. (діти розглядають розміщення книг у бібліотеці) Тривалий час книга була єдиним і основним джерелом інформації. Сьогодні світ заповнили комп'ютери. Сучасний комп'ютер пише музику і вірші, малює, грає у шахи, розмовляє. Він практично уміє робити все, що і людина. Сьогодні світ переживає процес бурхливої інформатизації і стрімко зростає кількість інформації. Фантастично розвивається електронно-обчислювальна техніка, що робить інформацію доступною практично кожному. Ви, мабуть, знаєте про існування електронних книг.

9. Рубрика «Новини сьогодення»

У Франції створено книгу, зовні схожу на традиційну. Під обгорткою розміщений екран. Електронну книгу можна покласти до сумки. Вона працює на батарейках протягом 5 годин. Це одночасно і книга, і бібліотека, і віртуальний книжковий магазин. Її пам'ять зберігає одночасно біля 30 книг по 500 сторінок кожна.

10. Вправа «Займи позицію»

- У майбутньому друкована книга залишиться чи її замінить електронна?
- Чи можна бути освіченою людиною, якщо не знаєш комп'ютера?
- Чи можна бути сучасною, якщо не читаєш книг?
- Чи потрібна бібліотека в майбутньому?

11. Рубрика «Закон і ми».

Бібліотечну галузь України визначають близько 20 законодавчих актів:

1. Основним законом держави, в тому числі й бібліотечної сфери, є Конституція України, прийнята у 1996 році. У ній закріплені положення про сприяння держави розвитку культури української нації.

2. Базовим профільним законодавчим актом залишаються «Основи законодавства України про культуру» 1992 рік. Ряд статей цього документа безпосередньо стосуються бібліотек і націлені на збереження фондів.

3. Закон України «Про бібліотеку і бібліотечну справу» 1995 р. містить досить широке коло положень щодо обов'язків держави зі створення та утримання бібліотечних закладів.

4. Ряд інших законодавчих актів:

- «Про інформацію»;

- «Про авторське право і суміжні права»;

- «Про захист прав споживачів» та інші, які безпосередньо впливають на різні сторони діяльності бібліотек.

12. Вправа «Я так думаю»

- Зважаючи на названі нормативні акти, зробіть висновок, чи надає наша держава відповідну увагу розвитку бібліотек.

IV. Підсумок заняття.

Вікторина

1. Хто був засновником першої бібліотеки на Русі? (Ярослав Мудрий)

2. Перший підручник для навчання грамоти? (Буквар)

3. Першодрукар у Росії? (Іван Федоров)

4. Що означає слово «бібліотека»? («бібліо» — книга, «тека» — сховище)

5. Яке свято ми святкуємо 23 квітня? (Всесвітній день книги і авторського права)

6. Де створювалися перші бібліотеки?

7. Перша друкована книга в Україні. Коли вона була видана? («Часослов», 1616 р.)

Бібліотечний урок «Конкурс бібліотечних ерудитів «Уважні та начитані»

Тема: Конкурс бібліотечних ерудитів «Уважні та начитані»

Мета: закріпити набуті учнями знання з тем «Книги та бібліотеки», «Довідково-бібліографічний апарат бібліотеки»; розвивати пам'ять, увагу, логічне мислення; виховувати бережливе ставлення до книжки.

Обладнання: плакат «Схема ДБА», виставка довідкової літератури «Що? Де? Коли?».

Хід заняття

I. Організаційний момент

II. Основний зміст заняття

Добрий день, шановні учасники гри, уболівальники, гості. Сьогодні ми з вами зібралися в цьому залі, щоб визначити, хто з вас найкраще оволодів навичками роботи з довідковим апаратом бібліотеки. Мета нашого незвичайного заняття — закріпити набуті вами знання з основ бібліотечно-бібліографічної грамотності. Конкурс буде проводитися у чотири тури, оцінюватиме його компетентне журі у складі. (Називає членів журі.) На переможців брейн-рингу чекають приємні сюрпризи. Отже, починаємо! Запрошую команди зайняти свої місця. Насамперед нам потрібно ближче познайомитися, тому надаємо слово командам для представлення. (Команди виголошують привітання, девізи.)

I тур. «Історія книги та бібліотеки»

1. Засновник першої бібліотеки на Русі. (Ярослав Мудрий)
2. Найзнаменитіша бібліотека древності (III ст. до н.е.) (Олександрійська)
3. Перша друкowana книга в Україні. Коли вона була видана? («Часослов», видана 1616 року друкарнею Києво-Печерської лаври)
4. Перший підручник для навчання грамоти. (Буквар)
5. Творець художнього твору. (Автор)
6. Невеличка за обсягом книжка. (Брошура)
7. Довідкове видання з переліком місяців, чисел, днів. (Календар)
8. Твір, написаний від руки. (Рукопис)
9. «Вічна» книга. (Біблія)
10. Батьківщина паперу. (Китай)
11. Першодрукар у Росії. (Іван Федоров)
12. Кількість примірників видавничої продукції. (Тираж)

II тур. «Довідково-бібліографічний апарат — помічник у виборі джерел інформації»

1. Що ви використовуєте при пошуку та виборі потрібної вам літератури? (Довідковобібліографічний апарат, бібліографічний покажчик)
2. Довідковий апарат — це... (Каталоги, картотеки, довідковий фонд)
3. Що таке бібліотечний каталог? (Перелік документів нарізних носіях інформації, наявних у фонді однієї бібліотеки або групи бібліотек, складених у певному порядку)

4. Які види бібліотечних каталогів ви знаєте? (Алфавітний, систематичний, предметний, краєзнавчий, електронний)
5. Як розміщені картки в алфавітному каталозі? (За алфавітом)
6. Як побудовано систематичний каталог? (Картки групуються за напрямками знань, за певною системою, згідно з таблицями УДК)
7. Назвіть ядро довідково-бібліографічного фонду. (Енциклопедії, словники, довідники, краєзнавчі матеріали, збірники та періодичні видання)
8. Про що повинен пам'ятати читач при користуванні картотеками? (Не можна виймати, псувати картки)
9. Як називається допоміжний апарат до систематичного каталогу? (Алфавітно-предметний покажчик)
10. Книга, що містить короткі відомості, поняття з певних питань. (Довідник)
11. Що таке «енциклопедія»? (Систематизоване зведення знань (за алфавітом або за темами), в перекладі з грецької - «коло знань»)
12. У якій картотеці розміщено матеріали періодики? (Систематичній картотеці статей)

III тур. «Пошук інформації за допомогою довідкової літератури»

(Кожна правильна відповідь — 4 бали, час — 3 хв.)

Зараз до мене вийдуть капітани і шляхом жеребкування оберуть завдання для своєї команди.

1. Де знайти значення слів: «асоціація», «лідер», «маркетинг», «менеджер»? (У словнику іншомовних слів)
2. Де знайти переклад слів українською мовою: «пожелание», «лакомство», «гостинная», «габіє», ? (У перекладних словниках)
3. Доберіть синоніми до слів: «бібліотека», «учитель», «журналіст», «порядний». Яким словником ви скористаєтесь? (Словником синонімів)
4. Поясніть значення слів: «легенда», «казка», «п'еса», «абонемент». Який словник допоможе в цьому? (Тлумачний словник)

IV тур. «Каталоги, картотеки — гордість бібліотеки»

Як і в попередньому турі, зараз капітани оберуть завдання для своєї команди. (Правильна відповідь оцінюється 5-ма балами, час — 5 хв.) Складіть рекомендаційний список літератури з 5-ти джерел за допомогою каталогів і картотек з теми:

- ☒ «Брати наші менші»;
- ☒ «Історія мого краю»;
- ☒ «Я — фотограф»;
- ☒ «Святе слово — учитель»

Бібліотекар: Ми наближаємося до фіналу. Прошу вийти капітанів команд.

V тур. Конкурс капітанів

(Кожна правильна відповідь — 1 бал. Якщо один капітан не дає правильної відповіді, запитання переадресовується іншому.)

1. Продовжити прислів'я:

«Книги читати — ... (усе знати)

«Ученому — світ, а ... (невченому — тьма)

«Книга — твій друг, без неї... (як без рук)

«Хто багато читає, той ... (багато знає)

«Хліб живить тіло, а ... (книга — розум)

«Книга вчить, як ... (на світі жить)

« Книга в щасті прикрашає, а в нещасті... (утішає)

«Книга — ... (джерело знань)

2. Відгадай загадки:

«Язика не має — розуму навчає. (Книга)

«Біле поле, чорне насіння, хто його сіє, той розуміє. (Книга)

«Хто говорить мовчки? (Книга)

«Дерево — не дерево, а листки має. (Книга)

(Журі оголошує результати фінального конкурсу, підбиває підсумки гри і нагороджує переможців)

III. Підсумок заняття

Вітаємо всіх, хто взяв участь у грі, хто так завзято вболівав за свою команду. Сподіваюся, що у вашу скриньку ерудита додалася цікава і корисна інформація. І, звичайно, особливі вітання переможцям нашої гри.

Бібліотечний урок «Гігієна читання і реставрація книги»

Тема: Гігієна читання і реставрація книги

Мета: навчити дітей правильно користуватись книгою, дотримуватись гігієни читання; ознайомити дітей з матеріалами та інструментами, які потрібні для ремонту пошкодженої книги; виробити навички ремонту книжок; виховувати любов і бережне ставлення до книги

Обладнання: пошкоджені книжки, клей, скотч, марля, папір, картон, набір хімікатів для видалення плям, ножиці, прозорий папір.

Все, що серце і що розум вік творили не один,

Повизбирувало людство в книги — перли із перлин.

Хід заняття

I. Організаційний момент

Вправа «Анкета».

Перед кожним учасником покладемо чистий аркуш, на якому потрібно зазначити:

1. Улюблений поет?
2. Улюблений прозаїк?
3. Улюблений літературний персонаж?
5. Улюблений предмет?

Інші учасники, прослухавши відповіді, які зачитує бібліотекар, повинні відповісти, кому належить ця анкета.

II. Повідомлення теми та мети заняття

Вправа «Мікрофон».

Прочитати епіграф, висловити свою думку щодо прочитаного. Книги відкривають нам свої таємниці. Одна дарує нові знання, інша дає поради, третя - втішає, четверта - розвеселяє. Тому, якщо людина читає, вона не тільки багато знає, але й ніби проживає багато цікавих життів. Книга потрібна людині, як повітря, як світло. З дитячих років вона допомагає вам пізнати світ, знайомлячи з казками, веселими і сумними віршами, оповіданнями про великих і сумних людей, таємницями природи... Книги — всюди поруч з нами. Вона наш друг і порадник і нам потрібно шанувати її, любити і берегти, у неї вкладено велику працю багатьох людей.

III. Основний зміст заняття

1. Робота в групах.

- А чи знаєте ви, як берегти книгу?

- Як поводитися з книгами, щоб вони якнайдовше служили людям? Зараз ми з вами попрацюємо в групах:

1 група розробляє правила користування книгою,

2 — правила гігієни читання,

3 — готує презентацію теми «Чистота — запорука вашого здоров'я та здоров'я книги».

Творча робота в групах (вироблення правил за опорними малюнками, опорними текстами, розв'язками ситуативних задач.)

2. Презентація спільної роботи.

1 група

1. Не можна брати книгу брудними руками. Коли сідаєте читати, погляньте на свої руки, чи чисті вони? Подивіться на стіл — чистий він, сухий?

2. Дехто перед тим, як перегорнути сторінку, обов'язково лизне палець. Робити так не слід, бо від цього псуються сторінки, забруднюються аркуші. Брати книгу неприємно і небезпечно. Отож потрібно думати не лише про здоров'я та зовнішній вигляд книги, але й про своє власне здоров'я.

3. Перегортати сторінки можна лише за верхній куточок. Якщо перегортати за нижній, то швидко зітруться цифри, які позначають номери сторінок.

4. Класти в книгу олівець чи ручку теж не треба від цього псується блок книги, обкладинка. Краще користуватися закладкою.

5. Книги, особливо підручники, повинні бути обгорнуті.

6. Читати книгу під час їжі зовсім не припустимо.

7. Книги бояться бруду, вогкості і сонячних променів.

8. А ще книги бояться пилу і комах точильників.

II група Гігієна читання

1. Дуже шкідливо читати лежачи. Шкідливо і для книжки і для очей.

2. Ще шкідливіше читати книгу в транспорті і небезпечно читати книжку, ідучи вулицею. Навіть найцікавіші книжки краще читати в приміщенні, сидячи за столом. При цьому класти книжку не просто на стіл, а на спеціальну похилу підставку. Це корисно і для самої книжки, і для очей читача. Очі менше втомлюються. І текст краще сприймається.

3. Сидіти потрібно лише прямо, не горбитися, бо виростете сутулими. Це негарно і погано для здоров'я.

4. Світло на книжку повинно падати з лівої сторони трохи ззаду.

5. У настільній лампі бажана молочна або матова лампочка потужністю 40–60 Ват на відстані в 50–60 см від книжки.

6. Сторінки книжки мають бути рівномірно освітлені, без тіней і зайчиків. При слабкому освітленні ваші очі швидко втомлюються. Не забудьте, що їм потрібно давати перепочити.

7. Дуже важливо тримати книгу на відстані не менше 30 см від очей. Варто відміряти лінійкою 30 см і запам'ятати цю відстань. Якщо ви будете стежити за цим, згодом це стане звичкою.

3 група Чистота — запорука здоров'я

1. Чистота — запорука здоров'я не тільки для людей, а й книжок теж. У задушливому, прокуреному повітрі книжки, як люди, погано себе почувать. Шкідливі речовини тютюнового диму вбираються папером і псують його.

2. Дуже гаряче і дуже холодне повітря теж погано діє на книжки. Від спеки і холоду книжки скоріше старіють.

3. Пил, що осідає на книжки, утруднює їх дихання. Повітря не може проникнути через шар пилу, папір починає задихатися, пітніти, і тоді на запітнілі й непросохлі місця книжок нападають ззовні хвороботворні мікроби. І книжки зацвітають пліснявою. Щоб цього не сталося, 2-3 рази на рік змійте пил з книжок домашнім пилососом. І частіше провітрюйте кімнату.

4. Не влаштовуйте протягів. Книжки бояться їх, як і різких коливань температури та різких коливань вологості. Сильний струмінь повітря під час провітрювання (особливо взимку) не повинен досягати книжок. Найкраще тримати книжки за скляними дверцятами. І далі від вікон.

5. Як не дивно, книжки не люблять вікон. Від ультрафіолетових променів сонячного світла аркуші книжок стають ламкими, кольорові обкладинки вигорають. В яскраві сонячні дні завішуйте вікна, створюйте в кімнаті розсіяне світло. Або зашторюйте зсередини дверцята книжкової шафи.

6. Між верхом книжок і наступною полицею завжди потрібен невеликий простір для циркуляції повітря

Тема: Книгодрукування в Україні

Мета: ознайомити учнів з історією створення книги з найдавніших часів; розповісти, який шлях пройшла книга; показати учням значення книги в розвитку світового суспільства; розвивати інтелектуальну активність учнів, культуру мислення, увагу; викликати інтерес до книги та історії її виникнення; виховувати любов до книги, бережне ставлення до неї.

Обладнання: малюнок давніх пам'яток писемності, дошка, таблиця «Види перших книг», плакати з висловлюваннями відомих людей про книги, виставка «Книгодрукування в Україні».

Хід заняття

I. Організаційний момент Гра-розминка «Мінлива кімната» Усі учні повільно, хаотично рухаються по кімнаті.

Бібліотекар говорить: «Уявіть, що...

а) З неба падають гроші...

б) Поруч із вами з'являється крокодил...

в) Вам на коліна стрибнуло ваше улюблене кошеня...

г) Розпочинається грозовий дощ...

д) Раптом із-за хмари вияснилося сонечко...

е) Кімната тепла, жовтогаряча. Ви відчуваєтеся наповненими щастям, енергією, легкими пухирцями, які легко піднімають вас до неба...».

II. Основний зміст заняття

1. Розповідь бібліотекаря.

Книга — одне з найбільших чудес, створених людиною. Відтоді, як люди навчилися писати, свою всю мудрість вони довірили книжкам. Книги відкривають нам світ, допомагають уявити минуле, зазирнути в майбутнє. Шлях розвитку книги був довгим і складним. Сьогодні на уроці ми поговоримо про книгу, про її створення. І важко уявити собі, що колись книга не була паперовою.

2. Робота в групах. Презентація проектів.

I група. Глиняні таблички

У сиву давнину люди використовували для письма камінь, кістки, дерево, глину, шкіру, шовк. Наприклад, відома бібліотека асирійського царя Ашшурбаніпала (668–626 рр. до н.е.), яку він зібрав у Ніневії, складається з більш як тридцяти тисяч глиняних плиток із текстом, написаним клинописом. Від однієї до кількох сотень глиняних плиток утворювали книгу. Історичні хронічки, договори, закони, звіти про будівництво, медичні, астрономічні, релігійні твори.

II група. Перші друковані книги

Перші паперові книги з'явилися в Європі в XIII ст., їх довгий час писали від руки. Одна книга виготовлялася 5 — 7 років і коштувала дуже дорого. Довіряючи всі свої знання і досвід книгам, люди навчилися зберігати їх. Скарбницями книг називають бібліотеки. У перекладі з давньогрецької мови слово «бібліотека» означає приміщення, де зберігаються книги («бібліо» — книга. «тека» — сховище). Бібліотеки з'явилися з незапам'ятних часів. Давні єгиптяни називали їх «аптеками для душі», тому, що книжки робили людську душу благородною, а розум сильним. Однією з найбільших бібліотек стародавнього світу вважається Александрійська бібліотека, яка була заснована на початку

III ст. до н. е. Зі всієї величезної імперії Олександра Македонського до неї привозили сувої написані різними мовами. Бібліотека нараховувала близько 700 тис. папірусних сувоїв.

III група. Книгодрукування в Київській Русі

В Україні перша книгозбірня з'явилася за часів Київської держави. Її створив князь Ярослав Мудрий у 1037 році. Поява книгодрукування — значна віха в розвитку культури українського народу, серйозний чинник у формуванні національної свідомості. Друкована книга, окрім свого функціонального призначення, започаткувала і новий етап в історії культури — мистецтво книгодрукування, яке стало одночасно і виявом гуманістичних тенденцій в українській історії та зброєю представників вітчизняного гуманізму в боротьбі за незалежність. В Україні до появи першодруків панувала рукописна книга, котра була витвором малярства. Характерною її пам'яткою є рукописне Пересопницьке Євангеліє, складене в 1556–1561 роках у Заслав'ї при монастирі св. Трійці, що тривалий час належало Пересопницькому монастирю на Волині. У ньому широко використовується тогочасне назовництво, особливо волинський діалект. Пересопницьке Євангеліє здобуло славу не тільки взірця тогочасної української мови, а й пам'ятки українського мистецтва. Головний зміст орнаментики — зображення української флори. Друкована книга становила поєднання графічного мистецтва і поліграфічної техніки. Перші книжки, друковані кирилицею, з'явилися у 1491 році в краківській друкарні Швальпольта Фіоля. Це були «Осьмигласник», «Трійдь цвітна», «Часословець». Українським першодруком вважається «Апостол», надрукований у 1574 р. Іваном Федоровим у Львові. «Апостол» історично започаткував розвиток друкарства в Україні. Одночасно з «Апостолом» І. Федоров видає навчальні книги — граматики. Зразком такої книги є «Буквар», надрукований у 1574 р. «Буквар» складався з двох частин: азбуки та матеріалів для читання. Крім того, що ця книжка є одним з українських першодруків, вона ще й цінна пам'ятка шкільної освіти. Початкова сторінка «Букваря». Сторінка «Букваря» з кінцівкою. Остання сторінка «Букваря» з гербом Львова та знаком Івана Федоровича. 1547 р. Пам'ятник Івану Федорову у Львові. Одним із осередків книгодрукування в Україні була Печерська Лавра. Перший, хто розпочав тут друкарство, став архимандрит Єлисей Плетенецький (1554–1624). Десять років до 1615 року він купив в Стрятині у спадкоємців Федора Балабана гарну друкарню і перевіз її до Лаври. Лавра випустила в світ довгу низку розкішних видань, наприклад, «Бесіди на ап. Павла» (1623), «Бесіди на діяння» (1624), «Трійдь Пісна» (1627), «Трійдь Цвітна» (1631), «Требник» (1646), «Патерик Печорський» всіх трьох видань (1661, 1678, а особливо 1702-го), «Апостол» (1695), «Напрестольне Євангеліє» (1697 та 1707) — все це пишні видання, з великою кількістю гравюр. За 100 років своєї найкращої праці Лавра мала декілька десятків дуже гарних граверів, серед яких були й такі талановиті, як монахи Ілля, Леонтій Тарасевич та Інокентій Щирський. Перший період лаврського друку — це період її вільного життя; Лавра друкувала всі книжки, які тільки вважала за корисні та потрібні, і ніхто тоді не ставав їй на перепоні цієї культурної праці. Таким життям жила Лавра цілих 70 років, тобто до того часу, коли українську церкву було віддано московському патріархатові (1685). Успенський собор Києво-Печерської лаври, висаджений у повітря 1941 р. Знову постав із попелу у 2000 р. Отже, поряд із засвоєнням та розвитком традицій книгодрукування Івана Федорова, в кінці XVI – на початку XVII ст. українські майстри вели пошуки нових засобів і елементів як в організації друку, так і в оздобленні книг. Спроба реформувати церковнослов'янський кириличний шрифт, збагачення книги новими високохудожніми прикрасами, у яких поєднувались елементи мистецтва Відродження з творчістю українських народних майстрів, свідчать про плідний розвиток друкарства в означений період. «Требник» Петра Могили (богослужбова книга, видана друкарнею Києво-Печерської лаври в 1646 р.)

1. Гравюра І. Щирського до книги С. Яворського, із зображенням гетьмана Мазепи з гербом, 1689 р.
2. Гравюра І. Щирського до книги П. Орлика, 1698 р.

У наш час книгу друкують у друкарнях в багатьох тисячах примірників, і робиться це з такою швидкістю, про яку першодрукарі не могли і мріяти.

IV група. Поезії про книгодрукування

Про те, як зараз друкують книгу, чудово розповідає у вірші С.Маршак «Як друкували книгу».

Сейчас набор пойдет в печать, в машину ляжет скоро.

Но прежде надо оттиск снять с готового набора.

По строчкам валиком мазнут и тиснут от печаток,

Чтобы увидеть, нет ли тут ошибок, опечаток.

Но вот наборщик лист собрал, теперь страницы свяжет,

А уж в машине круглый вал их свежей краской смажет.

Пошла, пошла машина в ход бесшумным скорым.

Бумага белая идет, чтоб встретиться с набором.

Выходит комом первый лист, но это только проба.

Теперь, печатник — машинист, глядеть ты должен в оба,-

Чтобы печать была чиста, красива и опрятна,

Чтоб на поверхности листа не появились пятна.

С бумагой встретиться на миг набора лист свинцовыйИ уж страницы наших книг оттиснуты, готовы.

А переплетчик их сошьет, края обрежет мигом.

Потом оденет в переплет, и вот пред вами — КНИГА!

Як бачите друкування книги дуже складне, у ньому бере участь багато людей різних професій. Ось чому до книги треба ставитися дбайливо, берегти її. Сьогодні книги теж зберігаються у бібліотеках. І вони є необхідною складовою нашого життя. У найбільшій бібліотеці України імені Вернадського налічується понад 15 млн. книг. Якщо вас зацікавила отримана інформація, завітайте до нашої бібліотеки. Тут запропонують вам багато цікавих книжок, які перенесуть вас у минуле і допоможуть здійснити подорож у часі.

3. Вікторина «Книгоград».

1. Назвіть найдавнішу бібліотеку на території України. (Бібліотека Ярослава Мудрого)
2. Коли і ким в Україні була заснована першодрукарня? (1573 р. в м. Львові першодрукар Іван Федоров заснував першу типографію)
3. Як називалася перша друкована книга на Русі? Хто її надрукував? («Апостол» Івана Федорова)
4. Як називається заклад, у якому зберігаються та видаються для тимчасового користування книги? (Бібліотека)
5. Що зберігається в бібліотеках? (Книжки, газети, журнали)
6. Яка з найдавніших бібліотек нараховувала понад 700 тис. сувоїв? (Александрійська бібліотека)
7. Хто був першим творцем рукописних книг? (Монахи)

III. Підсумок заняття

Вправа «Включи уяву».

Подумайте, з образом якої книги асоціюється ваш сусід (назва, автор)? Потрібно обговорити, яким чином виникають ці асоціації.

Бібліотечний урок «Бібліографія як джерело інформації та ключ до знань»

Тема: Бібліографія як джерело інформації та ключ до знань

Мета: ознайомити дітей із поняттям про бібліографію, її призначення, ознайомити з бібліографічними покажчиками; розвивати вміння правильно шукати і добирати необхідні джерела за допомогою бібліографічних списків; виховувати інформаційну культуру.

Обладнання: картотека газетно-журнальних статей, картотека, каталог, бібліографічні покажчики, списки рекомендованої літератури, проекти емблем бібліографії.

Люди перестануть мислити, якщо перестануть читати. (Дені Дідро)

Хід заняття

I. Організаційний момент

Я знову рада зустрітися з вами (показує сигнальну картку)

- А ви з яким настроєм поспішали на урок? Чому? Учні показують ті сигнальні картки, які відповідають їх настрою:

II. Повідомлення теми заняття

Людина не уявляє свого життя без книги. Адже книга — це знання, дружня бесіда, відпочинок. Чим дорослішими ви стаєте, тим ширше і серйозніше коло питань, які у вас виникають. Де знайти відповіді на ці та багато інших запитань? Звичайно, у книгах. Як же відшукати найкращі з них і найкорисливіші для вас? Адже з кожним роком у всьому світі зростає кількість друкованих видань. Їх наскільки багато, що читаючи навіть усе життя, не прочитаєш. Проте засмучуватися не варто, адже прочитати всі книжки неможливо і не обов'язково. Головне орієнтуватись у цьому морі книг, зуміти вибрати те, що найбільше цікавить. У цьому вам допоможуть каталоги, картотеки, а також допоможе бібліографія. Сьогодні ми будемо вчитися, як знаходити потрібну книгу в бібліотеці.

III. Основний зміст заняття

1. Розповідь з елементами бесіди.

Із давніх-давен люди шукали спосіб управління книжковим багатством. Складали збірки, хрестоматії кращих творів, пізніше почали складати каталоги, різноманітні списки, покажчики.

Емблема бібліографії

На моїй емблемі намальовано книги, з яких ми добуваємо знання, а яблуко – плоди цих знань Я зобразила силует людини в окулярах, що говорить про те, що ця людина багато читає. У голові у неї книги. Ця емблема символізує розумну особистість. Моя емблема символізує любов кожної людини до книги. Огляди літератури і статей. І все це, називалося бібліографією, а сьогодні — це бібліографічні покажчики.

2. Словникова робота. Робота з тлумачним словником.

- Що означає слово «бібліографія»? (Слово «бібліографія» походить від двох грецьких слів «біблiон» - книга і «графo» — пишу).

- Як зветься люди, які упорядковують списки літературних творів?

Ще в I ст. н.е. слово «бібліограф» означало працю переписувача книг. У наш час терміном «бібліографія» називають область діяльності по підготовці і передачі інформації про твори друку. Люди, які упорядковують ці списки літератури, називаються бібліографами. Бібліографи складають

каталоги, картотеки, рекомендаційні списки, бібліографічні покажчики, пам'ятки, організують книжкові виставки.

- Знайдіть у тлумачному словнику української мови значення слів «каталог», «картотека».

3. Вправа «Створи емблему».

Намалювати емблему бібліографії. Презентувати ескізи.

Емблемою бібліографії ще в сиву давнину був ключ, а значення її означало — «ключ до всіх знань». Пам'яттю бібліотеки є каталоги, які за лічені хвилини допомагають відшукати потрібну вам книгу.

4. Повідомлення юних книголюбів «Каталоги і картотеки».

1). Каталог — це перелік книг, які є у фонді бібліотеки, складається він із карток. На кожную книжку пишеться окрема картка, куди заносяться основні відомості про книгу: автор, назва, де і коли видана, кількість сторінок і коротко про що вона. (Демонстрація каталогу)

У шкільній бібліотеці створено систематичний каталог і каталог назв творів художньої літератури.

2). У систематичному каталозі картки групуються за змістом книг. Це значить, що картки на літературу певної галузі знань, наприклад, з математики, астрономії, фізики тощо, збираються в одному місці. (Демонстрація картки)

3). А коли забули автора потрібної книги, а пам'ятаєте лише її назву, у цьому випадку вас виручить каталог назв. Він побудований дуже просто: всі книги в цьому розставлено в алфавітному порядку назв книг. На кожній картці після назви вказано автора книги.

4). Підібрати найновіші матеріали вам допоможе систематична картотека журнальних і газетних статей, тому що книги не встигли відобразити ці поняття. Вона побудована так, як систематичний каталог і є його доповненням.

5). Відрізняється тим, що картки за темами стоять у зворотньо-хронологічному порядку, тобто на початку — найновіші статті. Щоб знайти вибрану статтю, необхідно вказати назву журналу чи газети, рік видання, номер журналу, число і місяць виходу газети.

5. Робота з бібліографічними покажчиками, списками, пам'ятками. Особливе значення мають рекомендаційні бібліографічні посібники. Бібліографічні покажчики -це книги про книги. Вони допоможуть вам вибрати кращу книгу з різних питань, ознайомлять з їх змістом.

1). Інтерактивна вправа «Мікрофон» — продовжити речення:

«Я зустрічаюсь у своєму житті зі списком рекомендованої літератури...»

Списки рекомендованої літератури пропонують найкращі книги на різноманітні теми та за шкільними програмами, а також твори художньої літератури.

2). Вправа «Склади список за покажчиком».

(Роздати покажчики. Скласти за покажчиком список книг для читання, правильно вказуючи відомості про книгу).

3). Вправа «Хто швидше».

Знайдіть у запропонованих газетах та журналах список рекомендованої літератури з даних тем на карточках. Майже всі вони мають спеціальні бібліографічні розділи. Не забувайте їх переглядати і ви завжди будете своєчасно дізнаватись про новини літератури.

IV. Підсумок заняття

Бліц-турнір.

1. Що означає термін «бібліографія»? (Бібліографія в перекладі з грецької — книгописання. Складається з двох грецьких слів: «бібліо» — книга; «графія» — пишу)
2. Що означає слово каталог? Звідки воно до нас прийшло? (Каталог — «список», «опис», «перелік» книг. Це слово прийшло з Давньої Греції)
3. Що означає слово «бібліотека»? (Слово «бібліотека» означає сховище книг. Складається з двох грецьких слів: «бібліо» — книга і «тека» — сховище).
4. Які ви знаєте каталоги? (Алфавітний, систематичний)
5. Як називається допоміжний апарат для систематичного каталогу? (Алфавітно-предметний покажчик)
6. Коротка характеристика змісту твору. (Анотація)
7. Дослівний вираз. (Цитата)
8. Система розміщення картотек. (Картотека, каталог)
9. З якої країни до нас прийшло слово «каталог»? (З Греції)
10. Список літератури в кінці твору. (Бібліографія)
11. Заклад культури , що організовує збір, зберігання творів друку та інших носіїв інформації? (Бібліотека)

Бібліотечний урок «Як підготувати записи про прочитану літературу»

Тема: Як підготувати записи про прочитану літературу

Мета: ознайомити учнів з поняттям «записи прочитаної літератури», дати характеристику цього поняття; розширити кругозір знань учнів; розвинути увагу, критичне мислення, пам'ять; виховувати любов до книги, рідного слова.

Обладнання: художня література, схеми, записи, словник літературознавчих термінів. Недостатньо читати книжки. Їх треба читати уважно: з тією метою, щоб найбільш важливе позначилося й вияснилося. Відбирати найсуттєвіше — справа такої надзвичайної ваги, що неможливий справжній читач, котрий не був би водночас дослідником. (Я. Коменський)

Хід заняття

I. Організаційний момент

Сьогодні заняття хочеться розпочати з однієї відомої притчі. Якось мандрівник зустрів трьох людей, що піднімали камені на гору.

- Що ви робите? — спитав він кожного. І почув різні відповіді.
- Піднімаю на гору каміння, — сказав перший.
- Заробляю собі на хліб, — відповів другий.
- Я будую храм, — сказав третій.

І мандрівник подумав: «Щаслива людина».

- Як ви вважаєте, кого мандрівник назвав щасливим? Чому?

Суть цієї притчі розкриває суть співпраці й співтворчості кожної людини з книгою: деякі просто читають книги, інші — не отримують ніякого задоволення від науки та книжок, а «щасливчики», — це ті, хто, беручи до рук книгу, розуміє, що вона — скарбниця знань, накопичених людством, і, гортаючи її, відчуває причетність до великих людських відкриттів. Я бажаю вам стати такими «щасливчиками».

II. Основний зміст заняття

1. Бесіда.

- Прочитайте слова Я. Коменського, що стали епіграфом нашого уроку, поясніть їх.
- Чи помітили ви, що прочитане краще засвоюється, якщо читання супроводжується записами у читацькому щоденнику, тезах чи конспекті?
- Поясніть слова філософа Сенеки: «Читання за допомогою пера стає кров'ю та плоттю».
- Навіщо взагалі потрібні записи прочитаної літератури?
- Яку вимогу до записів можна називати головною?
- Як ви намагаєтеся подолати труднощі?

4. Робота в групах.

I група

«Складіть відгук на прочитану книгу» (В. Малик «Чорний вершник»)

Відгук — це текст, в якому дається оцінка прочитаного, висловлюється ставлення до нього

(Схема 1).

ПАМ'ЯТКА

Як працювати над відгуком про прочитану книгу?

1. Вдуматися в завдання висловлювання.
2. Визначити адресата і мету спілкування.
3. Дібрати форму відгуку (лист, повідомлення, записи вражень у щоденник, стаття до періодичного видання).
4. Визначити стиль і тип мовлення.
5. Обґрунтувати свою думку про твір мистецтва. Добирати переконливі аргументи.
6. Дбати про мовленнєве оформлення відгуку. Вживати лише ті мовні засоби, які характерні для обраного стилю і жанру мовлення.
7. Дотримуватись вимог до мовлення та культури спілкування.

Схема відгуку на книгу:

Зміст книги

Критична оцінка твору

Творчий задум автора

Основна думка відгуку

Актуальність тематики

Особливості композиції

Мистецтво художника, ілюстратора

Майстерність у зображенні героїв

Сила впливу слова письменника

Група II

«Довідкове бюро»

Робота з книгою розпочинається з попереднього знайомства з нею — з її довідковим апаратом (вихідними даними та анотацією). Щоб знайти матеріал про книгу, треба звернутися до бібліографії. Бібліографія — це систематизоване складання списку використаних джерел. Іншими словами, ті відомості, за якими навіть стороння людина зможе відшукати конкретну книгу. Список складається в алфавітному порядку записів, вміщується на останній сторінці реферату та має чіткі правила. Вихідні дані вміщуються на титульній сторінці та на її звороті, а також на останній сторінці книги. У вихідних даних зазначається ім'я і прізвище автора (авторів), прізвища редакторів, художників, коректорів, обсяг книги, тираж. Вказується також адреса видавництва та друкарні, де виходить

книга. Але цей запис не ознайомить із змістом книги, не зацікавить розвитком подій, життям героїв. Для цього існує ще один запис — анотація.

Анотація - це короткий огляд змісту книги, статті, часто з критичною оцінкою її. Вона складається з:

- ☒ опису бібліографічних ознак книги;
- ☒ короткий переказ матеріалу;
- ☒ вказівок, кому ця книга адресована.

Анотація служить для попереднього ознайомлення читача зі змістом книги. Іноді в анотації містяться елементи оцінки і короткі відомості про автора.

Практичні вправи

Скласти бібліографічний опис за зразком. Приклад бібліографічного опису книги одного автора: Степанишин, Б.І. Викладання української літератури в школі: Метод. Посіб. Для вчителя/ Борис Степанишин. – К.: Проза, 1995. – 256 с.

У пошуках мудрості вчимося робити конспект. Конспект – стислий виклад основних ідей, положень та висновків з наведенням фактів, доказів, з метою детального вивчення змісту тексту. Приклад бібліографічного опису книги двох авторів: Ситченко, Л.М. Методика викладання літератури: Термінол. слов./ Л.М. Ситченко, В.І. Шуляр, В.В. Гладішев. – К.: Ін. Юре, 2008. – 123 с.

Приклад монографічного опису на окремий том багатотомного видання: Українська літературна енциклопедія. У 5 т. Т.2. Д-К/ Редкол.: Дзевєрін І.О. (відп. ред.) та ін.. – К., 1990. – 556с.: іл..

Приклад аналітичного опису на статтю із журналу:

Лісовський, А. Мистецтво слова й характер його сприймання/ А. Лісовський// Укр. л-ра в загальноосвіт. шк. – 2008. -№ 1. – С. 6-8.

Група III

«Експертна група»

Отримала завдання зробити записи в читацькому щоденнику про свій улюблений твір. Цю роботу виконати допоможе план.

План ведення читацького щоденника

- 1.Автор книги, назва та відомості про автора книги.
- 2.Перелік відомих творів цього письменника.
- 3.Короткий переказ матеріалу.
- 4.Враження, які справили герої твору.
- 5.Визначення теми та ідеї твору.
- 6.Ілюстрації до книги, зроблені учнями.
- 7.Власне ставлення до прочитаної книги.
- 8.Виписати цитати, які найбільше вразили.

Група IV

Конспект — найбільш розгорнута форма запису в процесі самостійної роботи з книгою. Підготувати презентацію про види конспектів та особливості їх оформлення. Презентація «У пошуках мудрості».

Пам'ятайте! У конспекті слід використовувати літерні скорочення, умовні позначення, символи. На місці пропущених при цитуванні слів ставляться крапки. На полях потрібно робити короткі підзаголовки.

Група V

У практиці роботи з книгою встановлені ще і такі способи фіксації почутого і прочитаного — план, тези, виписки. Тези – стисло сформульовані основні положення прочитаного тексту.

Тези бувають:

- ▣ прості (записуються лише твердження автора);
- ▣ складні (відображена аргументація тверджень).

Порядок роботи над КОНСПЕКТИ ЦИТАТНІ (у вигляді цитат).

ВІЛЬНІ (переказ тексту своїми словами).

ЗМІШАНІ (поєднання цитатного і вільного видів).

Алгоритм складання конспекту

1. Запис вихідних даних книги.
2. Перше читання книги.
3. Складання плану тексту.
4. Друге читання. Послідовний запис основних думок, фактів.

Тези. Цитатні. Вільні. Змішані. Відбір і запис, авторських тез. Формування основних положень власними словами. Поєднання цитатних і вільних тез, складанням тез:

1. Прочитати весь текст (або розділ), якщо твір великий.
2. Знайти і проаналізувати основні мікротеми.
3. Викласти думки у вигляді послідовних пунктів.

Вимоги до складання тез:

1. Чітке і стисле формування думок.
2. Кожне положення має містити одну думку.
3. Складання тез за мікротемами.
4. Виділення у тезі головного слова, словосполучення.
5. Обов'язкове посилання на джерело викладу у кінці або на початку роботи.

Творча робота

Записати відмінності від інших видів роботи з текстом, використовуючи подані інструкції.

1. Конспект — стислий, а тези коротко...

2. У конспекті відображається у скороченому вигляді..., а тези передають....

3. Тематичні виписки — фрагменти тексту, — які ..., а тези....

4. План — це послідовний..., а тези, — ....

Група VI

Серед видів самостійної роботи з книгою є план. Він може бути цитатним, простим і складним. План - це послідовний перелік основних питань або мікротем тексту, що оформляється

Алгоритм складання плану

1. Прочитати уважно текст (розділ книги).
2. Виділення основних питань або мікротем.
3. Перелік їх у відповідному порядку.

3. Інтерактивна вправа «Мікрофон»

1. Книга — ...
2. Читацький щоденник дає змогу ...
3. Про зміст книги я дізнався ...
4. Я побажав би ...

III. Підсумок уроку

Великий чеський педагог Ян Амос Коменський ще в середині XVII ст. виголосив промову «Про майстерне користування книгами — найпершими знаряддями культури природних здібностей». І хоча думкам цим понад триста років, вони не втратили вартості. Отож послухайте: «Недостатньо читати книжки. Їх треба читати уважно: з тією метою, щоб найбільш важливе помічалось й виносилося. Помічалось — у самій книзі, якщо вона твоя; виносилося тобто виписувалося, і з власної книжки, і з чужої. Вибирати найсуттєвіше — справа такої надзвичайної ваги, що неможливий справжній читач, котрий не був би водночас відбирачем.

...Покладатися лише на пам'ять — все одно, що читати на вітер, тому що пам'ять наша надзвичайно нетривка, багато чого вбирає в себе, але незабаром втрачає, якщо воно не закріплене на письмі. Отож, допомагаймо їй вловлювати корисне, наскільки це можливо, найліпше, якщо все достопам'ятне виписуватиметься і занотуватиметься у наші нотатники, звідки воно в найліпший спосіб добуватиметься на всякі випадки життя». (З книги «Учіться висловлюватися»)

Бібліотечний урок «Книга і комп'ютер в інформаційному суспільстві: сучасне і минуле»

Тема: Книга і комп'ютер в інформаційному суспільстві: сучасне і минуле

Мета: поширити знання учнів про сучасні джерела інформації та історію їх виникнення; з'ясувати, яке джерело вибирають діти; довести, що всі джерела інформації мають великий вплив на розвиток суспільства; виховувати інформаційну культуру. Випереджувальні завдання: групова діяльність.

Група «науковці» — підготувати повідомлення про історію створення книги та комп'ютера.

Група «фольклористи» — підготувати прислів'я та приказки про книгу.

Група «літературознавці» — підготувати вислови видатних людей про книгу.

Група «хакери» — підготувати повідомлення про електронну книгу із мережі Інтернет.

Група «мовознавці» — із тлумачного словника значення слова «інформація».

Хід заняття

I. Організаційний момент

II. Основний зміст заняття

1. Розповідь з елементами бесіди
2. Нам пощастило жити в час небувалого злету науково-технічного прогресу, жити в столітті

інформації.

- Що ми розуміємо під словом «інформація»? (Повідомлення групи «мовознавців».)

Інформація — це повідомлення про стан справ, становище чого-небудь. Ми оточені інформацією завжди: коли читаємо книжки, слухаємо радіо, дивимось телевізор, спілкуємось між собою. Запитання, відповіді, прохання, посмішки, рухи — все це є передавання інформації. Взагалі, необхідність висловлювати і передавати інформацію привела до появи мови, писемності, мистецтва; викликала до життя книгодрукування, телебачення, обчислювальну техніку. Сьогодні ми з вами зібралися, щоб вирішити питання взаємодії людини з джерелами інформації. У це ХХІ століття, століття технологій і комп'ютеризації, ми на багато запитань можемо дати відповіді. Ми знаємо звідки береться молоко, як росте хліб, як називається дерево, що під твоїм вікном росте, і багато чого іншого. Але звідки ми черпаємо ці знання, з яких джерел? (Книга, газети, радіо, телеграф, телебачення, інтернет)

2. Інтерактивна технологія «Рольова гра»

Журналіст бере інтерв'ю у класу:

- Як ви вважаєте, які джерела інформації важливіші?

- Чому?

- Якими джерелами частіше користуєтеся ви?

Науково-технічний прогрес приніс нові засоби спілкування. Разом з ними в суспільстві з'являються нові цінності. Спочатку це була книга, пізніше — друковані періодичні видання, потім — телеграф, радіо, телебачення, і нарешті, інтернет.

Зараз ми послухаємо повідомлення групи «науковці» про історію створення книги та комп'ютера.

3. Інформаційні повідомлення груп.

1. Повідомлення групи «науковці»

1-й учень. Колись на землі не було книжок, бо люди ще не вміли їх робити. «Сторінками» найдавніших книжок було каміння, стіни печер, сокири, вояцькі щити. Згодом люди додумалися писати на глині, яку потім сушили і випалювали на вогні. Та хіба на глиняних сторінкахцеглінках багато напишеш. До того ж, ці книжки були важкі і незручні. Коли, скажімо, якийсь учений збирався в дорогу і брав із собою дві-три «книги», йому потрібен був віз. З часом люди навчилися робити зручні й легкі книжки — з тонкої козячої або телячої шкіри. Першу таку книжку зробили в стародавньому місті Пергамі — через те папір зі шкіри називали пергаментом. Але ці книжки були дуже дорогі. На виготовлення однієї книжки потрібні були шкури з цілої череди телят. Отож люди шукали з чого можна зробити книги, щоб вони були дешеві й простіші. І знайшли...

2-й учень. У далекій Африці, на берегах повноводної річки Ніл, простяглися нескінченні зарості болотяної рослини — папірусу. Той папірус люди використовували на будівництві. Якось один чоловік лагодив хату. Розірвав стеблину папірусу, витяг волокнисту серцевину, поклав на сонце. Через деякий час він побачив, що на стрічках добре зберігаються сліди від фарби. Отже, на папірусі можна писати! Відтоді з'явилися книжки, краще сказати, сувої з папірусу. Писати на сухих стеблах папірусу було зручно, але через кілька років такі книги ламалися і розсипалися. Справжній папір, що на ньому пишуть зараз, навчилися виготовляти дві тисячі років тому. Тоді й почали у багатьох країнах писати книги на папері, саме писати, бо книги тоді були рукописні, а це було довго і дуже важко, одну книгу переписували іноді кілька років. Минуло ще багато часу, доки з'явилися друковані книжки. «Батьком» книгодрукування вважається німецький майстер Йоганн Гутенберг. Його книги були дешеві та зручні. А винайдений ним спосіб книгодрукування існує й досі. В Україні першу книгу видав книгодрукар І. Федоров у Львові.

Бібліотекар: Згадаймо, як любили і поважали книгу наші предки. Які прислів'я та приказки про книгу ви знаєте?

2. Повідомлення групи «фольклористи»

Прислів'я про книгу

- Не на користь книгу читать, коли лише вершки хапать.
- Хто багато читає, той багато знає.
- Книга вчить, як на світі жить.
- Розум без книг, що птах без крил.
- Газета для людини, що вікна для хатини.
- Марна праця без науки — частіш бери книгу в руки.
- Одна хороша книга краще тисячі скарбів.
- Книга подібна воді — дорогу проб'є собі.
- Хліб живить тіло, а книга — розум.
- В книзі шукай не літери, а думки.
- Поганий читач по книзі очима водить, а думка у нього стороною ходить.
- Золото добувають із землі, знання — з книг.

- ☒ В будинку без книги, як без вікон, темно.
- ☒ Будеш книги читати — будеш все знати.
- ☒ Книга — джерело знань.
- ☒ Книга для розуму, що теплий дощик для сходів.
- ☒ Книга в щасті прикрашає, а в нещасті утішає.
- ☒ Не всякий, хто читає, в читанні силу знає.
- ☒ Недочитана книга — не до кінця пройдений шлях.
- ☒ Подивись, що він читає, і ти дізнаєшся, хто він.
- ☒ Читай, Хома, набирайся ума.
- ☒ Знання — сонце, книга — вікно.
- ☒ Грамотний уміє читати і рядки, і між рядками.
- ☒ Книжка мовчки все розкаже.
- ☒ З книгою жить — вік не тужить.
- ☒ Читання — найкраще навчання.
- ☒ Читати не думаючи, те саме, що їсти не пережовуючи.
- ☒ Книга — сад, имеющийся в кармане (Арабське прислів'я)
- ☒ Одна мудра книга краща від найбільшого багатства. (Перське прислів'я)
- ☒ Книжка для розуму, що теплий день для посіву.
- ☒ Книги — ключ до знань.
- ☒ Золото добувають із землі, а знання — з книжок.
- ☒ З ручаїв — ріки, з книжок — знання.

3. Повідомлення групи «літературознавці»

Видатні люди про книгу

- ☒ «Артилерійський снаряд, гуркіт грому і океанський прибіт не володіють силою книги, яка лежить на столі» (Джон Рід)
- ☒ «Без книги — в світі — ніч, без книги — темрява навколо...» (В. Гюго)
- ☒ «Серед книг, як і серед людей, можна потрапити в хороше і погане товариство» (Гельвецій)
- ☒ «Люди перестають мислити, коли перестають читати» (Дідро)
- ☒ «Знову ж прочитати вже читану книгу — значить знову побачити старого друга» (Вольтер) Любов до книги ради книги не повинна існувати... Жалюгідні ті любителі книг, книголюби та книгоїди, які забуваючи людину, люблять книгу ради неї самої» (М.О. Рубакін)
- ☒ «Є книги, які читаються, є книги, які вивчаються терпеливими людьми, є книги, що зберігаються в серці нації» (Л.М. Леонов)
- ☒ «Читання ось краще навчання» (О.С. Пушкін)

☒ «У всякій справі краще небагато хорошого, ніж багато, але поганого. Те ж і в книгах» (Л.М. Толстой)

☒ «Все життя людства послідовно осідало в книзі; племена, люди, держави зникали, а книга залишалася. Вона росла разом з людством, в ній кристалізувалися всі вчення, які потрясли серця, в ній записана та величезна сповідь бурхливого життя людства... яка називається всесвітньою історією. Але в книзі не одне минуле; вона є документом, по якому ми вводимося у володіння теперішнього, у володіння всією сумою істин і зусиль, знайдених стражданнями, облитих іноді кривавим потом, вона — програма майбутнього. Отже, будемо шанувати книгу!» (О. Герцен)

4. Повідомлення групи «науковці»

3-й учень. Комп'ютер з'явився у відповідь на конкретні потреби людства — треба було швидко й багато обчислювати. Механічні пристрої, такі як рахівниці та арифмометри не вирішували проблему. Треба було здійснювати 1000 і 1000000 арифметичних операцій на секунду. Механіка тут безсила. Допомогла електроніка. Особливу роль у розвитку обчислювальної техніки відіграли роботи відомого англійського вченого Чальза Беббіджа. На початку XIX століття він запропонував ідею заснування машини, яка мала працювати без втручання людини в процес обчислювання, це значить, що машина повинна була рахувати автоматично. І така машина була створена. Але Беббідж мріяв про універсальну машину, на якій можна б було рахувати довільні обчислювальні задачі. Все життя Беббідж присвятив розробці цієї машини. Але повністю розробити машини він не зміг. Рівень розвитку техніки того часу не дозволяв йому до кінця вирішити цю проблему.

4-й учень. У 1937 році болгарин А. Антасов взявся створювати електронно-обчислювальну машину. Одночасно проект великої ренатної машини запропонував співробітник Гарвардського університету в США Г. Айткен. Машина була створена в 1944 році і називалася «Марк-1». Але це була електромеханічна машина, а в 1945 році з'явився перший комп'ютер. Назвали його ENIAC. Він був створений для обчислення балістичних таблиць. Справа в тому, що для влучних вистрілів із гармат потрібно враховувати дуже багато факторів: швидкість вітру, маса, тип снаряда, вид пороху і багато іншого. У бою часу немає, то для цього, звичайно, користувалися таблицями. Для кожного нового типу гармати потрібні свої таблиці, створювати їх потрібно було роками: цим займалися люди, які були озброєні лише об числівниками і арифмометрами. Це затримувало користування гарматами. Саме для цього і був створений у США перший комп'ютер, відкривший дорогу комп'ютерному віку. Комп'ютери почали активно заповнювати наше життя після Другої світової війни. До 1960 року в усьому світі використовувалися не більше 7 тисяч комп'ютерів. В 1993 році настав історичний перелом, коли вперше обсяг виробництва персональних комп'ютерів перевищив обсяг виробництва легкових автомобілів і досягнув 35,4 млн. одиниць.

Бібліотекар: Де застосовуються комп'ютери? (Установах, банках, лікарнях, у побуті). Сьогодні світ переживає процес бурхливої інформатизації: стрімко зростає кількість інформації, фантастично розвивається електронно-обчислювальна техніка, що робить інформацію доступною практично кожному. Вчені говорять про «інформаційний вибух», «інформаційну революцію», «інформаційну цивілізацію». Як змінилася книга в наш час?

5. Повідомлення групи «хакери»

Електронна книга (англ. E-book, e-text) — версія книги в електронному (цифровому) вигляді. Такі книжки можна читати за допомогою комп'ютерів, мобільних телефонів, спеціалізованих пристроїв. В англійських країнах для позначення цифрових версій книг, для зберігання яких використовуються відкриті формати, засновані на простих текстових файлах, застосовують також термін e-text. Електронними текстами називаються також навчальні електронні посібники, до складу яких окрім тексту, належать растрові зображення, приклади даних, вправи, спеціально написані коментарі і відповіді на можливі запитання. Електронні книги іноді кодуються видавцем книги для обмеження кола користування, тоді як електронні тексти розповсюджуються вільно.

Одним із технічних споживачів електронних книг є електронна бібліотека яка надає користувачу (в основному інтернету) екземпляр даної книги у певному форматі. Слід пам'ятати, що тривала робота за комп'ютером негативно позначається на здоров'ї, пов'язана з постійним роздратуванням. Японські і англійські лікарі б'ють тривогу, їх пацієнти втрачають здатність запам'ятовувати нове, згадувати нове.

4. Інтерактивний метод «Прес».

- Як ви гадаєте: у майбутньому залишиться друкована книга чи її замінить комп'ютер?

III. Підсумок уроку

Анкета

1. Книга чи комп'ютер? Ви надаєте перевагу _____
2. Чи можна бути освіченою людиною, якщо не знаєш комп'ютера? _____
3. Чи можна бути сучасною людиною, якщо не читаєш книги? _____
4. Із якого джерела (книги чи комп'ютера) ви отримуєте основну інформацію і знання?
_____

Список літератури

1. Закон України «Про бібліотеку та бібліотечну справу»//Бібліот. вісник.-1995,-№2,-с.1-5.
2. Березов П. Первопечатник Иван Федоров// Шкільн.б-ка,-2003,-№10,-с. 155-161.
3. Бібліографія – ключ до знань//Шкільн.б-ка,-2007,-№7,- с.54.
4. Ватиканская апостольская библиотека: Великие библиотеки мира// Шкільн. б-ка,-2009,-№4,- с.33-38.
5. Велесова книга: Неизвестное об известном//Шкільн. б-ка,-2008,-№11,-с.116-120.
6. Власна давньоруська книжність// Шкільн. б-ка.-2003.- №10.- С.181-184.
7. Давидова, Л. Система бібліотечного обслуговування читачів: курс лекції// Шкільн. б-ка.-2003.- №9.-С.137- 140.
8. Запаско, Л.П. Мистецтво книги на Україні в XVI-XVIII вв.-Львів,1971.-247 с.
9. Ісаєвич, Я.Д. Літературна спадщина Івана Федорова.- Львів, 1989. - 353 с.
10. Каталоги и картотеки централизованной библиотечной системы: Практ. пособие. - М.: Книга . - 1985.
11. Книга в ушах// Шкільн. б-ка. - 2009.- №4. - С.95-97. Книга от доски до доски//Шкільн. б-ка. - 2007. - №1. - С.79-81.
12. Кодекс читача шкільної бібліотеки: Збірн. пам'яток // Шкільн.б-ка. - 2009. - №5 .- С.65-71.
13. Колосай, Л. Пошук оптимальних технологій бібліотечно - бібліографічної освіти школярів. Славутич, 2000. - 65 с.
- 14.Матвійчук, О.Є. Шкільна бібліотека як інформаційний соціокультурний центр: Навч. – метод. посібник. - К., 2008. - 159 с.
15. Моргенштерн, И.Т. Занимательная библиография. – М.:Книга, 1978.- 142 с.
16. Николаева, Л.А. Учись быть читателем. - М.: Просвещение, 1982 .- 192 с.
17. Пам'ять людини// Шкільн. б-ка. - 2004. - №1. - С. 125- 130.
18. Смородинская, М.Д. Культура чтения: Что нужно знать каждому. - М.: Книга, 1984. - 88с.
19. Справочные издания: Специф.особенности и требования.- М.: Книга, 1982 - 182 с.
20. Степененко, Т.П. Формування інформаційної і бібліотечно-бібліографічної культури в учнів на заняттях факультативу «Основи бібліотечно- бібліографічних знань і роботи з книгою» // Управління школою. – 2006. - п. 16 - 17. – с. 64-76
- 21.Створення та використання електронних видань у бібліотеках. -К., 2002. - 308 с.
22. Теплицкая, И.Г. Смысловая структура учебного текста и проблемы его понимания. - М.: Педагогика, 1992. – 176 с.
23. Часов, В.А. Психологические принципы быстрого чтения. - Л.: Знание, 1978 .- 31 с.